

Referanser: KM 10/03, KM 09/07, KM 08/09, KM 10/11, KM 10/12, KM 04/16, KM 08/16, KR 31/03, KR 14/13, KR 31/13, KR 59/16

Arkivsak: 17/00196-324

Saksdokumenter:

Høringsnotat - ordning for utpeking av biskoper.docx

Høringsoppsummering - ordning utpeking av biskoper.docx

Ordning for utpeking av biskoper

Sammendrag

Kirkemøtet 2012 vedtok at det i det videre arbeid med kirkeordningen burde skje en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes. Fra 1. januar 2017 vil biskopene ikke lenger være tjenestemenn underlagt tjenestemannsloven, men tilsatt i Den norske kirke. Det er nå opp til Kirkemøtet å fastsette regler om hvordan biskoper skal utpekes.

Kirkerådet hadde lagt opp til at Kirkemøtet i 2016 skulle gjøre et valg om hvilken type ordning en skulle gå inn for, enten en ordning med rent bispevalg, tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan eller tilsetting i Kirkerådet. Kirkemøtet valgte ikke å ta stilling til forslaget, men ba Kirkerådet utrede spørsmålet videre og legge det frem for Kirkemøtet (KM 08/16).

Som en oppfølging av Kirkemøtets tidligere vedtak sendte Kirkerådet 16. desember 2016 notat om *Ordning for utpeking av biskoper* på høring til menighetsråd, proster, biskoper, bispedømmeråd, ungdomsråd i bispedømmene og andre berørte instanser.

På bakgrunn av høringen anbefaler Kirkerådet Kirkemøtet å fastsette regler i tråd med ordningen for en ren valgordning. Det foreslås for øvrig å videreføre dagens ordning for utpeking av preses, samt å vurdere spørsmålet om tilsynsområde for preses i en egen, begrenset høring. I utgangspunktet er det lagt opp til at Kirkerådet ferdigstiller innstillingen sin til Kirkemøtet 2018 i junimøtet.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fastsette følgende regler for nominasjon mv. ved valg av biskoper:

§ 1. Underretning om ledig bispestilling

Kirkerådet skal ved ledighet i en bispestilling i Den norske kirke underrette vedkommende bispedømmeråd om at det skal nominere kandidater til ny biskop innen en frist fastsatt av Kirkerådet. Kirkerådet skal sørge for at parallelle valgprosesser av biskoper i ulike bispedømmer unngås.

§ 2. Bispedømmerådets nominasjon

Bispedømmerådet skal innen den fastsatte fristen nominere fem personer som bispedømmerådet anser som skikket til å bli valgt som ny biskop.

Bispedømmerådet skal før det gjør vedtak om nominasjon avholde et forberedende møte og på det grunnlag gi kandidater som vurderes nominert anledning til å uttale seg om de ønsker å motta nominasjon. Det er et vilkår at kandidatene oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest.

De enkelte medlemmer av bispedømmerådet skal, etter at rådslagning har funnet sted, avgi stemme på tre kandidater. De tre til fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Dersom det er under fem kandidater som er nominert i første avstemning, kan det voteres over kandidater ved alminnelig flertall, plass for plass, inntil det totalt er nominert fem kandidater. Gyldig vedtak om nominasjon skal omfatte minst to av begge kjønn.

Dersom avstemningen ikke har ledet frem til gyldig vedtak, skal det foretas ny rådslagning og ny avstemning.

Biskopen er utelukket fra å delta i bispedømmerådets forberedende møte, rådslagning og stemmegivning. Preses trer inn i biskopens sted. Vedtak kan ikke gjøres uten at preses og samtlige av rådets øvrige medlemmer, eventuelt varamedlemmer, er til stede i møtet. Møtet holdes for lukkede dører. Rådslagningen er hemmelig. Nominasjonen innføres i bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. Nominasjonsvedtaket skal begrunnes. De personer som blir nominert, nevnes i alfabetisk orden. Samtlige tilstedeværende medlemmer skal underskrive protokollen.

Bispedømmerådet skal straks etter nominasjonen sende en utskrift av protokollen til Kirkerådet sammen med sentrale biografiske opplysninger om hver av de nominerte kandidatene.

§ 3. Supplerende nominasjon

Kirkerådet skal gi en frist for å stille supplerende kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Det er et vilkår at kandidatene oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest. Minst 100 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater. Områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti.

Supplerende kandidater må være forespurt, villige til å bli nominert samt fylle ut en oversikt om sentrale biografiske opplysninger.

Kirkerådet skal kontrollere at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.

§ 4. Stemmerett

Følgende grupper er stemmeberettigede:

- a) Menighetsrådsmedlemmer i vedkommende bispedømme.
Menighetsrådsmedlemmene i døvemenighetene har stemmerett ved valg av biskop i Oslo bispedømme.
- b) Prester i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme. Prester i døvepresttjenesten har stemmerett ved valg av biskop i Oslo bispedømme.

Prester i Den norske kirke i feltprestkorpset har stemmerett ved valg av biskop i det bispedømmet de tjenestegjør.

- c) Vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme.
- d) Valgte ungdomsrådsmedlemmer i vedkommende bispedømme.
- e) Kirkemøtets medlemmer, herunder biskopene.
- f) Representantene fra de teologiske utdanningsinstitusjoner med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet og lederne av de praktisk-teologiske utdanningene på Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, Det teologiske menighetsfakultet og VID vitenskapelige høyskole.
- g) Representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet.
- h) Prostene i de øvrige bispedømmer.
- i) Samisk kirkeråds medlemmer har stemmerett ved bispevalg i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar, Møre og Oslo bispedømmer.

I tvilstilfeller treffes avgjørelse om stemmerett av Kirkerådet.

§ 5. Valg av biskop

Kirkerådet skal sende underretning om de som er nominert etter §§ 2 og 3 til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til den kandidat de anser som mest skikket til å bli valgt som biskop. Gyldig stemme skal inneholde kun ett navn. Det er også adgang til å stemme blankt.

Underretningen skal inneholde de nominertes navn i alfabetisk rekkefølge og sentrale biografiske opplysninger om hver av kandidatene. Kirkerådet skal opplyse om at nominasjonen er bindende for de stemmeberettigede.

Kirkerådet skal før avstemningsperioden begynner avholde en offentlig høring av alle nominerte kandidater. Høringen skal legge vekt på sentrale områder i biskopens tjeneste. Kirkerådet skal tilrettelegge høringen for direkte videooverføring og gjøre den offentlig tilgjengelig i avstemningsperioden.

Stemmegivningen for stemmeberettigede i kategoriene § 4 a) og d) finner sted i rådsmøte. Rådsmøtet hvor stemmegivningen finner sted, avholdes innen et tidsrom fastsatt av Kirkerådet. Rådslagningen i rådsmøtet skal være hemmelig.

§ 6. Valgoppgjør og eventuell 2. valgomgang

Kirkerådet skal foreta optelling og valgoppgjør. Stemmer fra menighetsrådsmedlemmene og ungdomsrådsmedlemmene skal i valgoppgjøret telle 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme skal telle 1/3, leke nasjonale stemmer skal telle 1/6 og geistlige nasjonale stemmer skal telle 1/6. Stemmene fra representantene fra de teologiske fakulteter regnes i denne sammenheng som geistlige nasjonale stemmer.

En kandidat som etter vektingen oppnår samlet stemmeandel over 50 prosent, vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel etter vekting videre til 2. valgomgang. Kirkerådet skal da sende underretning om de to kandidater som har størst stemmeandel til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til den kandidat de anser som mest skikket til å bli valgt som biskop. Kirkerådet skal deretter foreta optelling og valgoppgjør etter vekting i henhold til første ledd og erklære vinneren av valget.

§ 7. Nominasjon og tilsetting av preses i Bispemøtet

Kirkerådet skal ved ledighet i stillingen som preses i Bispemøtet underrette Bispemøtet om at det innen en frist skal nominere inntil tre personer som Bispemøtet anser som skikket til å bli ny preses i Bispemøtet.

Bispemøtet skal forelegge de nominerte for bispedømmerådene og stemmeberettigede tilsatte og menighetsråd i Nidaros domprosti med oppfordring om innen en frist å gi stemme til de nominerte i prioritert rekkefølge. Bispemøtet skal deretter foreta en prioritering av de nominerte og oversende dette til Kirkerådet innen en frist fastsatt av Kirkerådet. Det skal ikke gis begrunnelser for prioriteringene.

Kirkerådet skal tilsette en av de tre kandidatene som får flest stemmer. Ved tilsetting kreves alminnelig flertall.

§ 8. Stadfestelse av valget

Kirkerådet skal stadfeste valget av biskop og inngå arbeidsavtale med vedkommende.

§ 9. Ikrafttredelse og utfyllende bestemmelser

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer. Fra samme tid oppheves regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper.

Kirkerådet kan gi nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i dette regelverket.

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i reglene.

2. Kirkerådet gir direktøren fullmakt til å sende spørsmålet om tilsynsområdet for preses i Bispemøtet på begrenset høring til berørte organer. Kirkerådet ber om å få spørsmålet om tilsynsområdet tilbake på desembermøtet, slik at direktøren i etterkant kan innarbeide Kirkerådets vurderinger i dokumentet som går til Kirkemøtet.

Innholdsfortegnelse

Ordning for utpeking av biskoper	1
Forslag til vedtak	2
Del 1: Bakgrunn.....	6
1.1 Historisk oversikt over utviklingen av ordningen	7
1.2 Gjeldende ordning for utpeking av biskoper	8
1.3 Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten	9
1.4 Ordningene i andre kirker	10
1.5 Rettslig grunnlag for utpeking av biskoper.....	12
Del 2: Aktuelle ordninger	12
2.1 Bakgrunn for utvalget av aktuelle ordninger	12
2.2 Ordning med en ren valgordning for biskoper.....	13
2.3a Ordning med tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan.....	15
2.3b Ordning med tilsetting i Kirkerådet – videreføring av gjeldende ordning	16
2.4 Høringsinstansenes syn	17
2.5 Kirkerådets vurderinger	18
Del 3: Nærmere om elementer i de ulike ordningene.....	19
3.1 Nominasjon av biskop	19
3.2 Avstemningsprosedyre i nominasjonsorganet	20
3.3 Supplerende nominasjon eller rett til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater	23
3.4 Ønske om forflytning for tjenestegjørende biskoper.....	25
3.5 Biskopens rolle i nominasjonen	25
3.6 Stemmeberettigede ved rådgivende avstemning eller valg.....	27
3.7 Vekting av stemmer	35
3.8 Avstemning i den rådgivende avstemningen eller bispevalget.....	40
3.9 Uttalerett ved utpeking av biskoper	42
3.10 Spørsmål om åremål.....	44
3.11 Kandidater som trekker seg etter nominasjonen	49
3.12 Disiplinærspørsmål knyttet til biskopene	49
3.13 Mandat og sammensetning for et eventuelt særskilt tilsettingsorgan	50
3.14 Andre spørsmål.....	51
Del 4: Nominasjon og utpeking av preses.....	53
4.1 Bakgrunn	53
4.2 Gjeldende ordning.....	53
4.3 Elementer i ordningen	53
Del 5: Konsekvenser av ordningene	59
5.1 Konsekvenser for kjønn og likestilling	59
5.2 Økonomiske og administrative konsekvenser.....	60
Forslag til regler for nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper	61

Del 1: Bakgrunn

Kirkemøtet vedtok i 2007 at det anså en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke (sak KM 09/07). Da kirkelige organer fra 2012 selv fikk ansvar for å tilsette biskoper, ble de begrensninger som ligger i tjenestemannsloven anført som et hinder for å gå over til en ren valgordning. Dagens ordning vedtatt av Kirkemøtet er derfor en kombinasjon av en rådgivende avstemning og tilsetting i Kirkerådet. Samtidig som man vedtok nåværende ordning, ba Kirkemøtet om «en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes» (sak KM 10/12). Etter endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017 med tilhørende virksomhetsoverdragelse fra staten til rettssubjektet Den norske kirke, er biskopene ikke lenger embetsmenn eller tjenestemenn underlagt tjenestemannsloven. Kirkemøtet står derfor fritt til å fastsette regler om hvordan biskoper skal utpekes, innenfor de begrensningene som følger av alminnelig arbeidsrett og avtalemessige forhold.

Spørsmålet om ordning for utpeking av biskoper inngikk i *Veivalgsaken* på Kirkemøtet 2016 (sak KM 08/16). I veivalgsaken skisserte Kirkerådet fire alternative måter å utpeke biskoper på, enten 1) en videreføring av dagens ordning, eventuelt med små justeringer, 2) at dagens ordning for nominasjon og avstemningsprosedyre videreføres, men tilsettingen foretas av et eget organ for tilsetting av biskoper, 3) at det innføres en ren valgordning for biskoper eller 4) at bispestillinger lyses ut og besettes etter samme prosedyre som andre stillinger, uten en avstemningsprosedyre i forkant.

På bakgrunn av høringen i veivalgsaken la Kirkerådet opp til at Kirkemøtet skulle gi retning for det videre utredningsarbeidet ved å velge enten en ordning med Kirkerådet som tilsettingsorgan, en ordning med et særskilt tilsettingsorgan eller en ren valgordning for biskopene. Kirkerådets flertall anbefalte at Kirkemøtet skulle gjøre vedtak om at «dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter biskoper etter en rådgivende avstemning bør videreføres. Kirkemøtet mener spørsmålet om åremål må utredes nærmere».

Kirkemøtet 2016 valgte ikke å ta stilling til hvilken ordning som burde velges, men vedtok enstemmig å be Kirkerådet utrede ordning for utpeking av biskoper videre og fremme saken for Kirkemøtet, jf. vedtakspunkt 3b) i sak KM 08/16.

Kirkerådet sendte 16. desember 2016 ut et høringsnotat med ulike forslag til regelverk for utpeking av biskoper. Høringen skilte seg fra veivalghøringen ved å be høringsinstansene ta stilling til både hvilken ordning de går inn for, og de mer detaljerte elementer i ordningene i de ulike regelforslagene. I det følgende vil det i hovedsak være denne høringen det siktes til, med mindre det er særskilt presisert at det refereres til *veivalghøringen*.

Kirkerådet mottok 316 hørings svar fra 249 menighetsråd, 23 proster, ti biskoper, elleve bispedømmeråd, fire kirkelige fellesråd, fem ungdomsråd og 18 andre instanser. Alle høringsinstansene er lagt ut på Kirkerådets nettside.

Det er i utgangspunktet lagt opp til at Kirkerådet ferdigstiller sin innstilling til Kirkemøtet i 2018 på junimøtet. Det er derfor lagt opp til to gangers behandling i junimøtet. Dersom Kirkerådet skulle se behov for det, kan saken likevel tas opp på nytt på et senere møte.

1.1 Historisk oversikt over utviklingen av ordningen¹

I katolsk tid var det vanlig at domkirkens prester, domkapitlet, valgte biskop som deretter ble stadfestet av paven. Ved reformasjonen i 1537 ble de første biskopene (superintendentene) beskikket av kongen.

Også etter 1814 var det kongen som utnevnte biskoper (daværende Grl. § 21). Det kom inn en bestemmelse om at kongen skulle ha hørt "sit norske Statsraad". Det vanlige ble da at det ble søkt på embetene, og at kongen utnevnte etter regjeringens innstilling.

Ved kgl.res. av 16. februar 1841 ble det innført en ordning med rådgivende avstemning før bispeutnevnelser. Bakgrunnen for forslaget var at kirkestatsråden ønsket en mer kompetent vurdering av bispekandidatene. Landets proster fikk anledning til å foreslå tre kandidater til bispeembetet.

Ved kgl.res. av 12. juli 1848 ble avstemningen utvidet til også å omfatte de teologiske professorene og biskopene. Motivet for at de teologiske professorene skulle delta i avstemningen var deres brede oversikt over det norske presteskapet og deres kjennskap til kandidatenes "videnskabelige Standpunkt". Biskopene var vanligvis kongens rådgivere i kirkelige saker, og hadde dessuten utstrakt kjennskap til geistligheten. De skulle uttale seg etter avstemningen blant prostene. I lov 15. juni 1882 om geistlighetens medvirkning ved utnevning av biskoper ble bestemmelsene samlet i en egen lov. Det nye i loven var at prester i selvstendig embete i bispedømmet også skulle avgi stemme.

Da menighetsråd ble opprettet ved lov 3. desember 1920 om menighetsråd og menighetsmøter, fikk også menighetsrådene anledning til å stemme i den rådgivende avstemning. Prestene skulle ikke delta i menighetsrådenes avstemning i dette tilfelle, siden de allerede hadde selvstendig stemmerett. I 1926 ble loven fra 1882 erstattet med en ny lov om utnevning av biskoper i Den norske kirke (av 19. mars 1926). Bestemmelsen i menighetsrådsloven ble da flyttet over i denne loven.

Da bispedømmerådene ble opprettet i 1933, ble det vedtatt en tilleggslov til loven av 1926, med bestemmelser om nominasjon ved bispedømmerådet. Bestemmelsene om nominasjon mv. ble senere tatt inn i lov 29. april 1953 om Den norske kirkes ordning (§§ 57–62).

Fra 1984 til 2012 ble også Kirkerådet bedt om å uttale seg. Etter innføringen av ny kirkelov i 1997 fastsatte Kongen en forskrift 6. juni 1997 nr. 1054 om regler om nominasjon mv. ved utnevning av biskoper. Også andre grupper i vigslet kirkelig stilling har gradvis fått stemmerett (kateketer og diakoner i 1997 og kantorer i 2002).

Etter initiativ fra Kirkerådet fastsatte Kultur- og kirkedepartementet forskrift 30. juni 2004 nr. 1222 om prøveordning for nominasjon mv. ved utnevning av biskop som gjaldt for de tre nærmest påfølgende bispeutnevningene, i henholdsvis Oslo, Borg og Sør-Hålogaland.

---

¹ Dette avsnittet bygger på Kirkerådets utredning av ny ordning for utpeking av biskoper som ble behandlet av Kirkemøtet i 2007, jf. sak KM 09.1/07.

1.2 Gjeldende ordning for utpeking av biskoper

Gjennom grunnlovsendringene 21. mai 2012 og tilhørende endringer i kirkeloven 8. juni 2012 ble Kongens myndighet til å utnevne biskoper avvirket, og Kirkerådet ble gitt myndighet til å tilsette biskoper etter forskrift om fremgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet. Kirkemøtet vedtok 17. april 2012 regler om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper.²

Gjeldene ordning går ut på følgende:

- Ved ledighet i en bispestilling i Den norske kirke skal Kirkerådet underrette vedkommende bispedømmeråd.
- Bispedømmerådet skal innen en fastsatt frist nominere fem personer som bispedømmerådet anser skikket til å bli tilsatt som biskop. Gyldig vedtak om nominasjon skal omfatte begge kjønn. De som nomineres må oppfylle kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest.
- Før bispedømmerådet skal gjøre vedtak om nominasjon skal det avholde et forberedende møte, og på det grunnlag gi kandidater som vurderes nominert anledning til å uttale seg om de ønsker å motta nominasjon.
- Nominasjonen foregår på den måten at de enkelte medlemmer, etter at rådslagningen har funnet sted, avgir stemme på tre kandidater. De fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Dersom det bare er avgitt stemme på til sammen tre eller fire kandidater, blir kun disse nominert. Dersom avstemningen ikke har ledet fram til gyldig vedtak, foretas ny rådslagning og ny avstemning.
- Vedtak kan ikke gjøres uten at samtlige av rådets medlemmer (eventuelt varamedlemmer) er til stede i møtet. Møtet holdes for lukkede dører. Rådslagningen er hemmelig.
- Nominasjonen, eventuelt vedtak om ikke å nominere, innføres i bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. De personer som blir nominert, nevnes i alfabetisk orden. Samtlige medlemmer underskriver protokollen hvorav en utskrift straks sendes Kirkerådet sammen med sentrale biografiske opplysninger om hver av de nominerte kandidatene.
- Kirkerådet gir deretter en frist for å stille supplerende kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Minst 100 stemmeberettigede fra kategoriene menighetsråd, prester og andre vigslede medarbeidere i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet, fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater. Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater.
- Det gjennomføres deretter en rådgivende avstemningsrunde³ hvor Kirkerådet sender underretning om hvem som er nominert til ulike kategorier stemmeberettigede. De stemmeberettigede oppfordres til innen en frist å gi stemme til de tre personene som de anser mest skikket til å bli tilsatt som biskop. Gyldig stemme må inneholde tre navn i prioritert rekkefølge.
- Følgende er stemmeberettiget:
  - a) menighetsrådene i vedkommende bispedømme,
  - b) prester i offentlig kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,
  - c) vigslede kateketer, diakoner og kantorer i offentlig kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,
  - d) prostene i de øvrige bispedømmer,

² Regler 17. april 2012 nr. 722.

³ Gjeldende avstemningsordning er mer enn bare rådgivende, i og med at det kun er en av de tre kandidatene med høyest oppslutning i avslutningsrunden som kan bli tilsatt. For enkelhets skyld benyttes likevel betegnelsen rådgivende avstemning på dagens avstemningsprosedyre, fordi den i større grad er rådgivende enn en avgjørende avstemning.

- e) professorer i teologiske fag ved de teologiske fakultetene og ledere av praktisk-teologiske utdanninger ved Det praktisk-teologiske seminar (PTS), Det teologiske Menighetsfakultet, Misjonshøgskolen og Kirkelig utdanningscenter i nord (KUN). Stemmeberettigede er de som er medlemmer av Den norske kirke.
- Avstemningen i menighetsrådet foregår ved vanlig flertallsvotering, der det først voteres over hvem som skal føres opp som nr. 1, dernest voteres over hvem som skal føres opp som nr. 2 og til sist voteres over hvem som skal føres opp som nr. 3. Stemmegivningen i menighetsrådet er hemmelig. Prester, kateketer, diakoner og kantorer som er stemmeberettiget, deltar ikke i stemmegivningen.
  - Kirkerådet foretar en opptelling av resultatet når fristen for innsending av stemmer er utløpt. I opptellingen vektet stemmene etter en formel vedtatt av Kirkemøtet, hvor stemmer fra menighetsrådene teller 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme teller 1/3 og nasjonale stemmer teller 1/3. Førstestemmer gis vektning lik 1, andrestemmer lik 2/3 og tredjestemmer lik 1/3. Kirkerådet offentliggjør deretter utfallet.
  - Kirkerådet skal deretter anmode det aktuelle bispedømmerådet og biskopene om å uttale seg om hvem av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer, de anser mest skikket til å bli tilsatt. Biskopene skal grunngi sin uttalelse.
  - Kirkerådet skal deretter tilsette en av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer.
  - Det er egne regler for tilsetting av preses, jf. avsnitt 4.2.

1.3 Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten⁴

I luthersk sammenheng er det vanskelig å hevde at den teologiske forståelse av bispetjenesten med nødvendighet skulle lede til en bestemt utpekingsmåte. Det er likevel noen hensyn som det vil være rimelig å ivareta i en prosedyre for utpeking av biskoper.

Bispetjenesten slik den forstås i Den norske kirke i dag tar utgangspunkt i at den er en pastoral tjeneste med Ord og sakrament og med tilsynsfunksjonen som grunnleggende. Bispetjenesten har fire hovedelementer:

- tilsyn med menighetene
- ordinasjon og tilsyn med den vigslede tjeneste i menighetene
- å ivareta enheten i kirken
- gjennom sin pastorale tjeneste og sitt tilsyn er biskopen tradisjonsbærer og har læreansvar i kirken

Denne forståelsen av bispetjenesten kommer til uttrykk i dagens tjenesteordning for biskoper, og er utmyntet i notatet "Biskopenes og Bispemøtets plass i den kirkelige struktur" (sak BM 04/94 og sak KM 15/94, jf. også utredningen *Myndighetsrelasjoner i Den norske kirke. Utredning fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Kirkerådet, mai 2001*, s. 22–24). Denne forståelsen er også i samsvar med den samlede lutherske kirkefamilies forståelse av bispetjenesten slik den er uttrykt i uttalelsen *Episcopal Ministry within the Apostolicity of the Church* vedtatt av Det lutherske verdensforbunds rådsmøte i Lund i mars 2007 (særlig punktene 43–49).

⁴ Dette avsnittet bygger på Kirkerådets utredning som lå til grunn for Kirkemøtets behandling av saken om ordning for valg av biskop i 2007, jf. sak KM 09/07.

Ut fra denne forståelse av bispetjenesten kan følgende hensyn anføres som nærliggende å ivareta ved utpeking av biskop:

- Ut fra biskopens tilsynsfunksjon er det rimelig å la menighetene og den vigslende tjeneste i menighetene i bispedømmet være involvert i prosessen med å utpeke biskop.
- Biskopen forvalter enheten i kirken. Det er derfor rimelig at helhetskirkelige hensyn ivaretas i prosessen og at organer med helhetskirkelig ansvar er involvert.
- Biskopen innehar læreansvar. Det er derfor rimelig at kompetansen til å ivareta dette ansvaret vektlegges i prosessen og at de øvrige biskoper som innehavere av læreansvaret er involvert.

I tillegg til disse hensynene ble det i høringen pekt på at det også kan tilføyes som et viktig hensyn at biskopen bør ha bred kirkelig tillit som grunnlag for sin tilsynstjeneste.

1.4 Ordningene i andre kirker⁵

I andre lutherske kirker er det i dag vanlig å utpeke biskoper ved valg.⁶ Det er to hovedmodeller: En skandinavisk modell hvor biskopen velges av et valgkollegium bestående av prester og representanter for menighetene i bispedømmet der biskopen skal gjøre tjeneste; og en synodalvalg-modell utbredt i lutherske kirker i Tyskland og andre deler av verden, hvor biskopen velges av synodale organer på angjeldende nivå (regionalt, delstats- eller nasjonalt nivå).

Synodalvalg-modellen

Biskopen velges av synodale organer i de tyske lutherske landskirkene på regionalt nivå (kirchenkreis) og på delstatsnivå (landessynode/kirchensenat). Det samme er tilfelle i Den evangelisk-lutherske kirke i USA (ELCA), i Den evangelisk-lutherske kirke i Canada, i den evangeliske kirke i Østerrikes lutherske gren, i lutherske minoritetskirker i Europa og i store lutherske kirker i andre deler av verden som den gassisk-lutherske kirke, Mekane Jesus-kirken i Etiopia og Den evangeliske kirke av luthersk bekjennelse i Brasil. Den evangelisk-lutherske frikirke i Norge har også en ordning hvor synodeformannen med tilsvarende oppgaver som en biskop eller kirkepresident, velges av synodemøtet.

Den skandinaviske modellen

I de store folkekirkene i Skandinavia (utenom Norge) er det også innført valgordninger, men valgene skjer ikke i synodale organer. Valgene skjer i stiftet enten med et likt antall leke og geistlige stemmeberettigede (Sverige, Finland og Island) eller et større antall leke enn geistlige (Danmark).

I *Sverige* nomineres kandidatene ved et prøvevalg (nomineringsvalg).⁷ De som får mer enn 5 prosent av stemmene blir med videre til selve bispevalget, så sant de godkjennes for bispevigsel. Ved valget velges den kandidat som får mer enn halvparten av stemmene. Om nødvendig avholdes to valgoganger. Stemmeberettigede ved bispevalg er ansatte prester i stiftet, et like stort antall leke elektorer fra hvert pastorat som det er prester, samt medlemmene av domkapitlet og stiftsstyret. Forholdet mellom geistlige og leke elektorer er dermed tilnærmet 50-50.

⁵ Dette avsnittet bygger på Kirkerådets utredning i forkant av Kirkemøtets behandling av ordning for valg av biskoper i 2007, jf. sak KM 09/07.

⁶ Se f.eks. Norman Doe (2013), *Christian Law*, side 105.

⁷ Ordningen er regulert i Kyrkoordningen til Svenska kyrkan 8. kap §§ 7–12.

Det er egne regler for valg av erkebiskop. Det er blitt vanlig med en offentlig utspørring av kandidatene forut for valget. Før år 2000 utnevnte regjeringen én av de tre som hadde fått flest stemmer i kirkelig avstemning.

Den *finske* ordningen ligner den svenske. I stedet for prøvevalg er det her innført kandidatnominering. En valgmannsforening bestående av minst ti stemmeberettigede kan foreslå en bispekandidat. Stemmeberettigede er prester og lektorer i stiftet og like mange leke. Den som får over 50 prosent av stemmene er valgt, om nødvendig etter to valgoganger.

I *Danmark* nomineres kandidater av minst 75 og maksimum 150 stemmeberettigede som forslagsstillere. Stemmeberettigede er alle stiftets menighetsrådsmedlemmer og prester, dessuten representanter for valgmenigheter i stiftet og deres prester. Det er dermed langt flere leke enn geistlige elektorer her. Kirkeministeren innstiller den som har fått minst 50 prosent av stemmene til kongelig utnevning, om nødvendig etter to valgoganger.⁸ Danmark har hatt en bispevalgliknende ordning siden 1922.

Også *Island* har nå bispevalg. Landets prester, diakoner, lærerne ved Det teologiske fakultet, de leke medlemmer i Kirketinget og representanter for menighetene kan stemme ved bispevalget. Biskopen skal velges ved kvalifisert flertall (over 50 prosent av avgitte stemmer), om nødvendig etter flere valgoganger. Ved stemmelikhet ved en siste valgogang, avgjøres valget ved loddtrekning. Biskopen ble tidligere utnevnt av presidenten.

Den engelske kirke

Den engelske kirke er en anglikansk kirke og skiller seg derfor noe fra ordningene til lutherske kirker. Den engelske kirkes ordning for utpeking av biskoper tas likevel med her fordi denne – i likhet med den norske ordningen – har utviklet seg innenfor rammen av en statskirkeordning. I Den engelske kirke gir en særskilt kirkelig nominasjonskommisjon, Crown Nominations Commission, en anbefaling på to kandidater i prioritert rekkefølge. Nominasjonskommisjonen består av erkebiskopene av Canterbury og York, tre leke representanter fra Generalsynoden, tre presterepresentanter fra Generalsynoden og seks medlemmer oppnevnt fra bispedømmet. I tillegg er statsministerens sekretær for utnevninger og erkebiskopenes sekretær for utnevninger medlemmer av kommisjonen uten stemmerett.⁹ Anbefalingen sendes til statsministeren. Det er krav om 2/3 flertall i kommisjonen for en kandidat for å fremme anbefalingen til statsministeren.¹⁰ Statsministeren fremmer den øverst prioriterte kandidaten til Dronningen.¹¹ Dronningen nominerer deretter formelt denne kandidaten og ber domkapittelet (i dag the College of Canons) om formelt å velge kandidaten. Domkapitlet har rett, men også plikt til å velge kandidaten Dronningen nominerer. Det innebærer at biskoper også i den anglikanske kirketradisjonen formelt sett blir valgt. Etter valget vil deretter erkebiskopen i vedkommende provins stadfeste valget. Det er egne regler for utpeking av erkebiskoper.

---

⁸ Se den danske lov 6. juni 2007 om udnævnelse af biskopper og om stiftsbåndsløsning og bekendtgørelse 26. mars 2007 om bispevalg.

⁹ Standing Orders of the General Synod of the Church of England, 2015, 137.

¹⁰ Standing Orders of the General Synod of the Church of England, 2015, 141.

¹¹ Den britiske statsministeren har siden 2007 instituert en sedvane om at hun kun fremmer ett navn for Dronningen. Se *Governance of Britain*, Green Paper to Parliament, July 2007, pkt. 63.

1.5 Rettslig grunnlag for utpeking av biskoper

Kirkelovens bestemmelse om at Kirkerådet tilsetter biskoper etter forskrift om fremgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet er opphevet fra 1. januar 2017.¹² Det vil etter dette være opp til Kirkemøtet å fastsette regler om hvordan biskoper skal utpekes. Kirkemøtet vil kunne organisere utøvelse av arbeidsgiveransvaret overfor biskopene på et friere grunnlag enn tidligere, innenfor de begrensningene som følger av alminnelig arbeidsrett og avtalemessige forhold, jf. Prop. 55 L (2015–2016) side 31 og 57.

Del 2: Aktuelle ordninger

2.1 Bakgrunn for utvalget av aktuelle ordninger

Som en oppfølging av Kirkemøtets vedtak om «en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes» (KM 10/12), sendte Kirkerådet våren 2015 spørsmålet om utpeking av biskoper som en del av høringen om *Veivalg for fremtidig kirkeordning*.

I høringsnotatet i *Veivalgsaken* skisserte Kirkerådet fire alternative måter å utpeke biskoper på:

- Dagens ordning videreføres, eventuelt med små justeringer.
- Dagens ordning for nominasjon og rådgivende avstemning videreføres, men tilsettingen foretas av et eget organ for tilsetting av biskoper (jf. BM 3/14).
- Det innføres en ren valgordning for biskoper, der den som vinner valget blir biskop (jf. sak KM 09/07). I likhet med de to første ordningene forutsetter dette en nominasjonsordning.
- Bispestillinger lyses ut og besettes etter samme prosedyrer som andre stillinger, uten noen rådgivende avstemning.

I *Veivalghøringen* fikk høringsinstansene spørsmål om hvordan utpeking av biskoper bør skje i en fremtidig kirkeordning. Kirkerådet mottok 815 høringssvar, hvorav 623 høringsinstanser uttalte seg i spørsmålet om ordning for utpeking av biskoper.

På bakgrunn av *Veivalghøringen* ga Kirkerådet i saksdokumentet til Kirkemøtet uttrykk for at det anså det som mest aktuelt enten å videreføre dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter biskopene etter en rådgivende avstemning, eller at det etableres en ren valgordning for biskopene. Det ble ansett som mindre aktuelt med et særskilt tilsettingsorgan for biskoper. En ordning hvor bispestillinger lyses ut og besettes etter samme prosedyre som andre stillinger, uten rådgivende avstemning, fikk liten støtte i høringen (35 av de 623 høringsinstansene som uttalte seg til spørsmålet i *Veivalghøringen*).

---

¹² Regelverk som er gitt med hjemmel i denne bestemmelsen vil fortsatt gjelde så langt reglene også kunne vært gitt etter endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017. Gjennom endringene i kirkeloven vil Kirkemøtet etter § 31 ha myndighet til å fastsette tjenesteordning og gi nærmere regler om vilkår mv. for prester, proster og biskoper, i tillegg til at Kirkemøtet etter § 24 fjerde ledd vil ha myndighet til å treffe avgjørelser og opptre på vegne av rettssubjektet Den norske kirke når det ikke er fastsatt i eller i medhold av lov at myndigheten er lagt til et annet organ. Regler om fremgangsmåten ved nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper kunne derfor også vært gitt etter endringene i kirkeloven. Det innebærer at regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper fortsatt vil gjelde med et nytt hjemmelsgrunnlag, inntil Kirkemøtet velger å endre regelverket gjennom denne saken.

Kirkerådet valgte derfor ikke å gå videre med dette som et alternativ i høringsnotatet av 16. desember 2016. 17 av høringsinstansene (5 prosent) har likevel gått inn for en ordning hvor stillingene som biskop utlyses og tilsettes i tråd med vanlige tilsettingsprosedyrer, eller gitt uttrykk for at en slik ordning bør tas inn og utredes til Kirkemøtets behandling av saken. *Oslo bispedømmeråd* har bedt om at alternativet hvor bispestillinger lyses ut og besettes etter samme prosedyre som andre, blir tatt inn igjen i utredningen til Kirkemøtet. Som det fremgår av høringsoppsummeringen avsnitt 2.4, argumenterer også blant annet *Det teologiske fakultet* utførlig for en ordning med utlysning og tilsetting etter ordinær søknadsprosess.

Kirkerådet opprettholder sin vurdering av at det ikke anses som aktuelt å gå videre med en ordning hvor bispestillinger lyses ut og besettes etter en ordinær søknadsprosess. Selv om et slikt alternativ vil forenkle og forkorte prosessen, vil det kunne oppfattes som mindre demokratisk ved at det deltakende aspektet gjennom en rådgivende eller avgjørende bispeavstemning utgår. Når alternativet har hatt så liten støtte blant høringsinstansene i to høringsrunder, tilsier det etter Kirkerådets vurdering at det ikke vil være aktuelt å gå videre med alternativet.

I høringsnotatet av 16. desember 2016 pekte Kirkerådet på at en i utformingen av en ordning for utpeking av biskoper bør vurdere på hvilken måte en blant annet

- gir mulighet til bred nominasjon av kandidater,
- kan sikre både bred demokratisk innflytelse og kvalifisert vurdering av kandidatene i prosessen,
- kan ivareta hensynet til både bispedømmets ønsker og helhetskirkelige hensyn og
- kan sikre en rimelig balanse mellom den vigslede tjeneste og valgte rådsmedlemmer («embete og råd»)¹³

En bred nominasjon av kandidater innebærer blant annet muligheten til å sikre en bredde i det teologiske landskapet og ivareta en kjønnsbalanse.

I det følgende redegjøres det for Kirkerådets presentasjon i høringsnotatet datert 16. desember 2016 av en ordning med rent valg av biskoper (2.2), etterfulgt av to ordninger hvor biskoper tilsettes etter en avstemningsrunde, henholdsvis av et særskilt tilsettingsorgan (2.3a) eller av Kirkerådet (2.3b). Deretter gjøres det rede for høringsinstansenes syn (2.4), etterfulgt av Kirkerådets vurderinger og anbefaling til Kirkemøtet (2.5).

2.2 Ordning med en ren valgordning for biskoper

Kirkemøtet i 2007 anså en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke. Kirkemøtekomiteen anbefalte i sak KM 09/07 en ordning som inneholder følgende elementer:

- Bispedømmerådet som nominasjonsorgan videreføres.
- Nominasjonsorganet nominerer fem – sju kandidater. Avstemningen kan skje ved at medlemmene i nominasjonsorganet stemmer på tre kandidater og at de tre – fem som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Deretter kan det voteres over kandidater til ytterligere to plasser, plass for plass.

---

¹³ Dette er prinsipper som fremgår av Kirkemøtets vedtak i sak KM 09/07 i 2007 og som Kirkerådet legger til grunn som premisser for saken.

- Det skal nomineres kandidater av begge kjønn.
- Etter nominasjonen åpnes det for å stille alternative kandidater. 30 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier kan gå sammen om å stille kandidater (områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti).
- Kandidatene presenteres slik at de stemmeberettigede får best mulig kjennskap til dem.
- I avstemningen er det bare tillatt å stemme på kandidater som er nominert av nominasjonsorganet eller gjennom supplerende nominasjon.
- Følgende grupper gis stemmerett:
  - o Menighetsråd i vedkommende bispedømme
  - o Prester i ordnet kirkelig stilling¹⁴ i vedkommende bispedømme
  - o Vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme
  - o Ev. valgt ungdomsråd i vedkommende bispedømme
  - o Kirkemøtets medlemmer, samt prestenes varamedlemmer
  - o Representantene fra de tre teologiske fakulteter med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet
  - o Representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet
  - o Ved bispevalg i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar og Oslo bispedømmer gis Samisk kirkeråd stemmerett.
  - o Døves menighetsråd avgir stemme ved valg av biskop i Oslo.
- Proster utenfor bispedømmet, teologiske professorer og lederne av praktikum gis ikke stemmerett. Stemmeretten legges til demokratisk valgte organer fremfor personer som hadde stemmerett i kraft av å være Kongens rådgivere i kirkesaker.
- Stemmene vektes.
- De stemmeberettigede avgir stemme kun på én kandidat.
- En kandidat som oppnår samlet stemmeandel etter vekting over 50 prosent vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel etter vekting videre til 2. valgongang.

Når resultatet av valget foreligger, vil det være nødvendig at et kirkelig organ stadfester valget og inngår skriftlig arbeidsavtale med biskopen, jf. arbeidsmiljølovens krav om skriftlig arbeidsavtale i § 14-5. Det foreslås i så fall at dette er Kirkerådet.

I *Veivalghøringen* fra 2015 gikk 160 menighetsråd og fellesråd inn for en ren valgordning for biskoper med utgangspunkt i ordningen skissert i Kirkemøtets behandling i 2007.¹⁵ Det utgjør 28 prosent av de menighetsrådene og fellesrådene som uttalte seg i spørsmålet. Det samme gjorde *Oslo biskop, Oslo bispedømmeråd, Stavanger bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Tunsberg biskop og bispedømmeråd, Bjørgvin bispedømmeråd, Det teologiske menighetsfakultet og Presteforeningen*.

I høringsnotatet av 16. desember 2016 pekte Kirkerådet på at et argument for en ordning med en valgordning for biskoper i større grad enn i dag vil kunne sikre

¹⁴ Kirkemøtekomiteen foreslo betegnelsen «offentlig kirkelig stilling» (KM 09/07). På grunn av at prester fra 1. januar 2017 vil være ansatt i rettssubjektet Den norske kirke, har Kirkemøtet gått over til formuleringen ordnet kirkelig stilling, jf. saksorienteringen til sak KM 04/08, fotnote 111, side 130.

¹⁵ For ordens skyld presiseres det at det er høringsinstansenes flertall som gjengis i oppsummeringen av høringen, selv om det kan ha vært et mindretall i organet som gikk inn for en annen løsning.

biskopenes relativt selvstendige rolle i kirkeordningen. En slik ordning vil være bedre i samsvar med ordninger for utpeking av biskoper i lutherske nabokirker.

Ved å sette et krav om at den som blir valgt må ha støtte fra minst 50 prosent av stemmene, vil en kunne sikre at de valgte biskopene har bred tillit og støtte i kirken. Samtidig vil det være lite sannsynlig at en kandidat oppnår en så høy prosent i første valgongang. Det vil heller være grunn til å forvente at stemmene spres på de forskjellige kandidatene. Det innebærer at det kun i andre valgongang vil være aktuelt å si at vedkommende har en så stor oppslutning bak seg.

Kravet om at biskopen må ha minst 50 prosent av stemmene for å bli valgt vil kunne medføre behov for to valgonganger, avhengig av hvilken valgordning som blir valgt.

Videre pekte Kirkerådet i høringsnotatet av 16. desember 2016 på at et argument imot en valgordning vil være at det er usikkert om en slik valgordning vil kunne ivareta helhetskirkelige hensyn, blant annet hensynet til den samlede sammensetningen i bispekollegiet. En slik ordning svekker også Kirkerådets mulighet til å utøve en helhetlig kirkeledelse hvor ansvaret for tilsetting av biskoper, ikke er lagt til dette rådet.

2.3a Ordning med tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan

Utredningen til Kirke/stat-utvalget anbefalte at det ble opprettet et særskilt tilsettingsorgan som tilsetter biskoper etter en rådgivende avstemning (*Samme kirke – ny ordning* side 143). Utvalgets forslag var at organet burde bestå dels av faste representanter oppnevnt av Kirkemøtet og dels av representanter som blir oppnevnt av bispedømmerrådet i det aktuelle bispedømmet. Representantene oppnevnt av Kirkemøtet skulle ha et flertall i tilsettingsorganet, med en representant mer enn bispedømmerrådets representanter.

I *Veivalghøringen* fra 2015 gikk *Preses i Bispemøtet, Nord-Hålogaland biskop, Nidaros bispedømmeråd, Nidaros biskop, Møre biskop, Hamar biskop, Borg biskop, Hamar bispedømmeråd og Bjørgvin biskop* inn for et eget særskilt tilsettingsorgan for biskoper. Flertallet i Bispemøtet gikk også inn for en ordning med et eget tilsettingsorgan for biskoper. Det samme gjorde *Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo* og *Norsk kvinnelig teologforening*. I tillegg gikk 50 menighetsråd og fellelsråd inn for en ordning med et særskilt tilsettingsorgan for biskoper. Det utgjør 7 prosent av de menighetsråd og fellelsråd som uttalte seg i spørsmålet.

Kirkerådet viste i høringsnotatet av 16. desember 2016 til at et argument for et eget særskilt tilsettingsorgan vil være at det i likhet med en valgordning i større grad vil kunne bidra til å ivareta biskopenes selvstendige rolle i strukturen, ved at biskopene ikke tilsettes av Kirkerådet.

Videre pekte Kirkerådet i høringsnotatet på at ordningen vil bidra til en myndighetsfordeling mellom organer på nasjonalt nivå, slik at en unngår en myndighetskonsentrasjon på ett organ. På den annen side vil det innebære en oppdeling av det kirkelige lederansvaret på nasjonalt nivå, ved at viktige ledelsesoppgaver fordeles på ulike organer. Kirkerådet sitt helhetlige kirkeledelsesansvar på nasjonalt nivå i Den norske kirke svekkes sammenlignet med i dag, dersom en viktig oppgave som utpeking av biskoper blir lagt til et annet organ.

Et argument imot en slik ordning er at det vil medføre etablering av et tilsettingsråd som ytterligere et organ i strukturen. Ordningen fikk dessuten liten oppslutning i *Veivalghøringen*.

Tilsettingsorganets mandat og oppgaver ville være spisset og begrenset. Normalt vil det kunne få en til to tilsetninger i året. Det innebærer at det et ikke ville være krav til samme type kompetanse for medlemmene av dette tilsettingsorganet, som det vil være ved valg av medlemmer til Kirkerådet. Det kan for eksempel rekrutteres personer med kvalifikasjoner innen personalpolitikk, rekruttering eller teologisk kompetanse på doktorgradsnivå. Samtidig vil sannsynligvis valget av de nasjonalkirkelige representantene kunne innebære samme type konkurranse på Kirkemøtet som ved valg av Kirkerådets medlemmer. Ordningen vil innebære at biskopenes tilsetning blir forankret i demokratisk valgte organer, henholdsvis Kirkemøtet og bispedømmerådet.

En ordning med et særskilt tilsettingsorgan er ikke vanlig i andre kirker det er naturlig å sammenligne Den norske kirke med. *Den engelske kirkes* nominasjonskommisjon ligner til en viss grad på en ordning med et særskilt tilsettingsorgan. *Svenska kyrkan*, som utpeker biskoper ved bispevalg, har en egen ansvarsnemnd för biskopar som kontrollerer kvalifikasjonskrav for bispekandidater og behandler klager rettet mot biskoper, noe som viser at andre kirker kan velge å legge vekt på myndighetsfordeling mellom organer på nasjonalt nivå.

For øvrig la Kirkerådet i høringsnotatet til grunn at prosedyrer for nominasjon, rådgivende avstemning mv. i dette alternativet i det store og hele følger tilsvarende prosedyrer som en ordning med tilsetning i Kirkerådet.

2.3b Ordning med tilsetning i Kirkerådet – videreføring av gjeldende ordning

Den gjeldende ordningen for utpeking av biskoper har til nå vært benyttet ved tilsetning av sju biskoper, ved tilsetning av biskopene i Agder og Telemark, Tunsberg, Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Stavanger, Nidaros og Oslo.¹⁶

I *Veivalghøringen* som ble gjennomført i 2015 gikk 315 menighetsråd og fellestråd inn for at dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter etter en rådgivende avstemning bør videreføres. Det utgjør 55 prosent av de menighetsrådene og fellestrådene som uttalte seg i spørsmålet. *Agder og Telemark biskop, Agder og Telemark bispedømmeråd, Borg bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd og Nord-Hålogaland bispedømmeråd* gikk i hovedsak inn for å videreføre dagens ordning. Det samme gjorde *KA og Misjonshøgskolen*.

I høringsnotatet av 16. desember 2016 pekte Kirkerådet på at dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter biskoper etter en rådgivende avstemning kombinerer ulike hensyn. På den ene siden gir ordningen innflytelse til ulike grupper stemmeberettigede både i bispedømmet og på nasjonalt nivå. På den andre siden gir ordningen anledning til at Kirkerådet kan foreta en kvalifisert vurdering og vektlegging av helhetlige hensyn i sammensetning av bispekollegiet. Ordningen

---

¹⁶ Tilsetningen av Nidaros biskop skjer som kjent i Kirkerådets møte i juni 2017, mens tilsetningen av Oslo biskop skjer i Kirkerådets møte i september 2017. Ettersom dette er et saksdokument til Kirkemøtet i 2018, er det av tekniske grunner skrevet som om de to siste tilsettingene allerede har funnet sted.

innebærer at biskopenes tilsetting blir forankret i et organ for det kirkelige demokratiet.

Videre viste Kirkerådet til at denne ordningen understreker Kirkerådets helhetlige ansvar for ledelsen av kirken på nasjonalt nivå. Kirkerådet har de senere år blitt tydeliggjort som en form for styre på nasjonalt nivå for Den norske kirke, blant annet gjennom lovendringene fra 1. januar 2017. I andre organisasjoner er det vanlig at et styre har et helhetlig ansvar som også innebærer muligheten til å tilsette ledere. Fordi Kirkerådet leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå, er det i et slikt perspektiv naturlig at Kirkerådet foretar en helhetlig vurdering av kandidatene ut fra kirkens behov.

Samtidig pekte Kirkerådet på at et argument imot en slik ordning er at biskopenes selvstendige rolle i strukturen kan svekkes. Til dette kan det anføres at biskopens selvstendige rolle kan ivaretas på andre måter enn gjennom en tilsettingsprosess, for eksempel gjennom bestemmelser om at det er Den norske kirkes klagenemnd, og ikke Kirkerådet, som treffer vedtak om oppsigelse, suspensjon og avskjed av biskop.¹⁷

En ordning med tilsetting i Kirkerådet eller et tilsvarende organ er ikke vanlig i andre kirker det er naturlig å sammenligne oss med, jf. oversikten over ordninger i andre kirker i avsnitt 1.4.

2.4 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansenes syn

Som redegjort for innledningsvis mottok Kirkerådet 316 hørings svar fra 249 menighetsråd, 23 proster, ti biskoper, elleve bispedømmeråd, fem ungdomsråd og 22 andre instanser. I tabell 2.1 presenteres tilbakemeldingene fra menighetsrådene og prostene som uttalte seg i høringen.

Tabell 2.1 Ordning for utpeking av biskoper – menighetsråd og proster

	Ren valg-ordning		Særskilt tilsettings-organ		Tilsetting i Kirkerådet		Utlysning		Annet		Totalt
Menighetsråd	130	52 %	29	12 %	73	29 %	9	4 %	8	3 %	249
Proster	10	43 %	4	17 %	5	22 %	4	17 %	0	0 %	23
Totalt	140		33		78		13		8		272

130 menighetsråd, 52 prosent av menighetsrådene som har avgitt uttalelse, går inn for en ren valgordning. *Prosten i Indre Troms, Prosten i Åsane, Prosten i Karmøy, Prosten i Haugaland, Domprosten i Kristiansand, Prosten i Gauldal, Prosten i Vestre Aker, Prosten i Øvre Telemark, Prosten i Hammerfest og Prosten i Indre Finnmark*, totalt ti proster, går tilsvarende inn for en ren valgordning.

29 menighetsråd, det vil si 12 prosent av menighetsrådene som har avgitt uttalelse, går inn for tilsetting av biskoper i et særskilt tilsettingsorgan. Det samme gjør *Prosten i Nord-Innherad, Prosten i Sør-Gudbrandsdal, Prosten i Ringsaker og Prosten i Sør-Østerdal*, totalt fire proster.

¹⁷ Slik det i dag er gjort i regler 12. april 2016 for Den norske kirkes klagenemnd § 2 bokstav c).

73 menighetsråd, det vil si 29 prosent av menighetsrådene som har avgitt uttalelse, går inn for tilsetting av biskoper i Kirkerådet. *Prosten i Lofoten, Prosten i Eiker, Prosten i Aust-Nedenes, Prosten i Nord-Helgeland og Prosten i Søndre Aker* går inn for det samme.

Tabell 2.2 Ordning for utpeking av biskoper – biskoper, bispedømmeråd og andre høringsinstanser

	Ren valgordning	Særskilt tilsettingsorgan	Tilsetting i Kirkerådet	Tilsetting	Totalt
Biskoper og bispedømmeråd	8	7	5	1 (enten i KR eller eget tilsettingsorgan)	21
Andre høringsinstanser	11	3	6	2 (utlysning)	22

Tabell 2.2 presenterer tilbakemeldingene fra biskoper og andre høringsinstanser som uttalte seg i høringen.

Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Nord-Hålogaland biskop, Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Stavanger bispedømmeråd, Oslo biskop, Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd går inn for en ren valgordning. Det samme gjør elleve andre høringsinstanser, inkludert *Det teologiske menighetsfakultet, VID vitenskapelige høyskole og Presteforeningen*. Av de tre ordningene som er presentert i høringen, går *Det teologiske fakultet* i tillegg inn for en ren valgordning, selv om det primært ønsker en ordning med utlysning og tilsetting etter søknadsprosedyre.

Bjørgvin biskop, Bjørgvin bispedømmeråd, Hamar biskop, Sør-Hålogaland biskop, Borg biskop, Preses i Bispemøtet og Møre biskop går inn for tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan. Det samme gjør *Norsk kvinnelig teologforening (NKTF), Kirkerådets utvalg for ungdomsspørsmål og Soknepresten i Trysil*.

Møre bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Oslo bispedømmeråd, Borg bispedømmeråd og Agder og Telemark bispedømmeråd går inn for tilsetting i Kirkerådet. Det samme gjør seks andre høringsinstanser, inkludert *KA og Kirkelig utdanningscenter nord*.

I tillegg går *Hamar bispedømmeråd* inn for tilsetting, men er delt på midten om det bør skje i Kirkerådet eller i et særskilt tilsettingsorgan.

2.5 Kirkerådets vurderinger

På bakgrunn av høringen, **anbefaler Kirkerådet** Kirkemøtet å gå inn for en ren valgordning. Det er dette alternativet som har fått størst oppslutning i høringen, i alle grupper av høringsinstanser. Ordningen styrker betydningen av de ulike stemmeberettigede gruppernes deltakelse i avstemningen. Ved at biskopen må ha mer enn 50 prosent av stemmene bak seg, kan det sikres at den valgte biskopen har en bred tillit og støtte i kirken. Samtidig vil ordningen innebære en mer forenklet prosedyre enn dagens ordning. At biskopene velges i stedet for å tilsettes av et organ blir et uttrykk for biskopenes relative selvstendighet i den kirkelige strukturen.

Ordningen vil også være mer i samsvar med ordning for utpeking av biskoper i andre lutherske kirker.

Del 3: Nærmere om elementer i de ulike ordningene

3.1 Nominasjon av biskop

Uavhengig av om det blir en rådgivende avstemning eller et rent bispevalg vil det være behov for et nominasjonsorgan eller en annen nominasjonsordning. Nominasjonsordningen bør også muliggjøre at nominasjonen ivaretar en kjønnsbalanse og en bredde i det teologiske landskapet.

I høringsnotatet skisserte Kirkerådet tre alternativer for nominasjonsordning; 1) videreføring av dagens nominasjonsordning, 2) en ordning med et nominasjonsorgan som består av bispedømmerådet utvidet med nasjonale representanter eller 3) en ordning med nominasjon ved grupper av stemmeberettigede.

Til alternativ 1) viste Kirkerådet til at bispedømmerådet har en lang tradisjon som nominasjonsorgan for nominering av bispekandidater, jf. den historiske oversikten i avsnitt 1.1. En videreføring av dagens ordning vil innebære at det er det aktuelle bispedømmet som står i førersetet for å fremme kandidater. Med bispedømmerådet som nominasjonsorgan vil en normalt kunne ivareta en kjønnsbalanse¹⁸ samt en bredde i det teologiske landskapet i nominasjonsorganet, noe som kan være med å sikre at et helhetlig kirkelig perspektiv ivaretas gjennom prosessen.

Til alternativ 2) viste Kirkerådet til at dersom det blir et rent bispevalg, vil avstemningen avgjøre valget. Det reiser et spørsmål om hvorvidt de helhetskirkelige og kvalifiserte vurderingene av kandidatene vil kunne svekkes ved bispevalg. I den grad kvalifiserte vurderinger av kandidater kan gjøres, pekte Kirkerådet på at det derfor må skje i forkant av valget. I så fall er det et spørsmål om representanter fra nasjonalt nivå bør være representert i nominasjonsorganet. Et nominasjonsorgan med nasjonale representanter vil for eksempel kunne bestå av bispedømmerådets medlemmer samt tre medlemmer av Kirkerådet, to leke og en geistlig.¹⁹ Et slikt alternativ er mest aktuelt dersom det innføres en ren valgordning eller tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan for biskoper, ettersom Kirkerådets medlemmer sin innflytelse i prosessen vil være ivaretatt når Kirkerådet er tilsettingsorgan.

Til alternativ 3) pekte Kirkerådet på at det også er mulig å tenke seg en ordning slik de har i Danmark eller Finland, hvor nominasjon skjer ved grupper av stemmeberettigede, uten et eget nominasjonsorgan. Kirkerådet viste til at i Danmark skjer nominasjonen ved at 75–150 stemmeberettigede kan stille en kandidat, som må være forespurt og villig, og oppfylle de formelle krav for å kunne bli biskop. I Finland kan ti stemmeberettigede danne en valgmannsforening og fremme en kandidat. Kirkerådet pekte på at en svakhet ved nominasjon uten nominasjonsorgan er at den ikke sikrer en kvalifisert vurdering av kandidater like godt som nominasjon ved et eget nominasjonsorgan. Kjønnsbalanse i nominasjonen blir også vanskeligere å ivareta.

---

¹⁸ Regler 8. april 2014 nr. 1370 om valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet inneholder bestemmelser med krav om at begge kjønn skal være representert på kandidatlisten med minst 40 prosent, jf. §§ 2-6 sjette ledd og 2-7 annet ledd bokstav f).

¹⁹ Kirkerådet foreslo dette i 2007, men kirkemøtekomiteen valgte å anbefale en videreføring av bispedømmerådet som nominasjonsorgan.

Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene gir implisitt eller eksplisitt tilslutning til en videreføring av dagens nominasjonsordning med bispedømmerådet som nominasjonsorgan. Flertallet av biskopene og bispedømmerådene – *Preses i Bispemøtet, Bjørgvin biskop, Bjørgvin bispedømmeråd, Agder og Telemark bispedømmeråd, Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd, Sør-Hålogaland biskop, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Borg biskop, Borg bispedømmeråd* - gir eksplisitt støtte til at bispedømmerådet bør være nominasjonsorgan.

Norsk kvinnelig teologforening, Fagforbundet teOLOgene, Tunsberg biskop og Tunsberg bispedømmeråd er blant de høringsinstansene som går inn for at nominasjonsorganet bør bestå av bispedømmerådet, supplert med nasjonale representanter. *Stavanger bispedømmeråd* anbefaler at én til tre representanter fra Kirkerådet tiltrer bispedømmerådet med talerett i nominasjonsprosessen, for å sikre at nasjonale hensyn blir ivaretatt.

St. Johannes menighetsråd og Prosten i Fosen foreslår at preses eller en annen biskop oppnevnt av Bispemøtet trer inn i biskopens sted i forbindelse med nominasjonsprosessen. Det ville i så fall innebære at bispedømmerådet ble supplert med en nasjonal representant.

Frogner menighetsråd i Sørum, Tjensvoll menighetsråd og Kampen menighetsråd tar til orde for en annen nominasjonsordning, uten eget nominasjonsorgan. Sistnevnte menighetsråd presiserer at dette kun gjelder valgmodellen.

Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet anbefaler en ordning med rent bispevalg. Det medfører at nominasjonsorganet i denne ordningen vil ha en større rolle i å sikre en kvalifisert vurdering av kandidatene, enn det ville vært med en senere tilsetning. På bakgrunn av høringen, bør nominasjonsorganet også ses i sammenheng med biskopens rolle i nominasjonen, se avsnitt 3.5. Kirkerådet anbefaler at preses trer inn i bispedømmerådet i biskopens sted i bispedømmerådets forberedende møte, rådslagning og stemmegivning. For nærmere vurdering, se avsnitt 3.5. Det vil sikre at bispedømmerådet sitter i førersetet ved nominasjonen, samtidig som rådet sikres et ekstra nasjonalt og helhetskirkelig perspektiv i sine drøftinger gjennom preses' deltakelse.

3.2 Avstemningsprosedyre i nominasjonsorganet

Kirkerådet drøftet i høringsnotatet av 16. desember 2016 alternative måter for avstemningsprosedyrer i nominasjonsorganet.

Antall kandidater nominert av nominasjonsorganet

Et av spørsmålene Kirkerådet reiste i høringsnotatet av 16. desember 2016 var hvor mange kandidater det bør være i en nominasjonsprosess. Kirkerådet viste til at Kirkerådet foreslo at det skulle nomineres fem til sju kandidater i 2012, men at Kirkemøtet valgte å sette antallet ned til fra tre til fem. Kirkemøtekomiteen begrunnet dette med erfaringer fra tidligere nominasjoner (sak KM 10/12). Prosessen med nominasjon, avstemning og tilsetning av biskoper kan være en

påkjønning for de som er nominerte. Hensynet til et bredt og godt kandidatgrunnlag bør derfor avveies mot hvor mange det er nødvendig å la gjennomgå prosessen som nominert. Uavhengig av hvor mange kandidater det er, er det som kjent kun én som til slutt vil bli utpekt til biskop.

Det er ikke så mange av høringsinstansene som eksplisitt har uttalt seg om antallet kandidater som skal nomineres. De som går inn for en ren valgordning støtter i hovedsak Kirkerådets forslag om fem til sju kandidater, mens de som går inn for tilsetting i Kirkerådet eller et særskilt tilsettingsorgan, støtter forslaget om fem kandidater.

Kjerringøy menighetsråd, Eidsberg felles menighetsråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Møre biskop, Møre bispedømmeråd og Stavanger bispedømmeråd går eksplisitt inn for at det bispedømmerådets nominasjon skal være fem.

Raufoss menighetsråd, Stiklestad sokneråd, Vinne sokneråd, Vera og Vuku sokneråd, Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd uttaler eksplisitt at de mener det bør nomineres mellom fem og sju kandidater. *Prost emeritus Tore Kopperud* anbefaler at det nomineres sju kandidater, hvorav maks fire kan være bosatt i bispedømmet.

Kirkerådet anbefaler at nominasjonsorganet skal nominere fem kandidater. Det må ses i sammenheng med at det også foreslås videreført en ordning med supplerende nominasjon. Kirkerådet mener at fem eller flere kandidater vil kunne sikre et bredt og godt nok kandidatgrunnlag til å foreta et kvalifisert valg for de stemmeberettigede. Det vil samtidig innebære at det ikke er flere enn nødvendig som gjennomgår den gleden og påkjønningen det er å bli nominert, samtidig som velgernes stemmer ikke spres mer enn nødvendig på kandidatene. Kirkerådet foreslår ikke å regelfeste at noen kandidater må velges utenfor bispedømmet, men legger til grunn at det vil være naturlig for nominasjonsorganet om de også nominerer kandidater utenfor bispedømmet.

Nærmere om avstemningsprosedyren

Kirkerådet viste i høringsnotatet av 16. desember 2016 til at voteringen i bispedømmerådet etter gjeldende regler skal foregå ved at de enkelte medlemmer avgir stemme på tre kandidater. De fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. En fordel ved dagens avstemningsprosedyre er at et mindretall i nominasjonsorganet vil ha anledning til å påvirke hvem som blir nominert. En alternativ prosedyre med flertallsvotering over hver enkelt plass vil kunne medføre at det er flertallet i bispedømmerådet som alene rår over utfallet av nominasjonen, mens et mindretall vil risikere ikke å kunne få nominert sine kandidater. Dette var ordningen som ble foreslått videreført i regelforslagene for tilsetting i Kirkerådet og i for tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan. For enkelhets skyld kalles dette alternativ 1.

Samtidig viste Kirkerådet til at erfaringer fra gjennomføring av avstemningsprosedyren har avdekket at det er en risiko for at dagens avstemningsprosedyre vil kunne medføre mindre bredde i nominasjonen enn rådet som helhet egentlig ønsker. Siden bispedømmerådsmedlemmene bare har tre stemmer hver, og det skal nomineres inntil fem kandidater etter gjeldende ordning, kan det også oppstå en situasjon hvor medlemmene regner med at alle andre kommer til å stemme på en forhåndsfavoritt som har vært fremhevet under

rådslagningen. Hvis alle medlemmene tenker slik risikerer man at vedkommende kandidat likevel ikke blir nominert. Videre kan nominasjonen ende opp med færre enn fem kandidater, men ikke færre enn tre. Det gjør at en med denne prosedyren kan komme ut med en smalere kandidatliste enn intendert.

Et alternativ som ble foreslått av kirkemøtekomiteen i 2007 er at avstemningen skjer ved at medlemmene i nominasjonsorganet stemmer på tre kandidater og at de tre til fem som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Deretter kan det votes over kandidater til ytterligere to plasser, plass for plass. Det vil innebære at nominasjonsorganet skal nominere mellom fem og sju kandidater. Eventuelle kandidater fra en supplerende nominasjonsrunde vil komme i tillegg. Dette er ordningen som ble foreslått i regelforslaget for en ren valgordning, som kan kalles alternativ 2.

En annen mulighet er å fastsette en prosedyre med preferansevalg i nominasjonsorganet. Det innebærer at det enkelte medlem i nominasjonsorganet rangerer kandidatene i den rekkefølgen hun eller han ønsker at de skal velges. Både medlemmenes første-, andre-, tredje-, fjerde- og femtepreferanse kan spille en rolle i det endelige valgoppgjøret. Ordningen er lett for medlemmene som avgir stemme, men har en komplisert opptelling. Preferansevalg har den fordelen at mindretall blir representert i nominasjonen på en god måte. Dette kan kalles alternativ 3.

I høringen var det ikke mange høringsinstanser som eksplisitt uttalte seg til avstemningsprosedyren. 43 menighetsråd som har gått inn for ren valgordning har gitt eksplisitt uttrykk for at de støtter en ren valgordning *slik den er skissert i høringsnotatet*, det vil si alternativ 2. Alternativ 1 fikk på den annen side tilsvarende støtte blant de høringsinstanser som gikk inn for en ordning med tilsetting i Kirkerådet eller i et særskilt tilsettingsorgan. *Det teologiske menighetsfakultet og Norsk kvinnelig teologforening* gikk inn for at avstemningen i nominasjonsorganet gjennomføres som preferansevalg.

Etter Kirkerådets vurdering kan det være hensiktsmessig å erstatte dagens ordning (alternativ 1) med en ny avstemningsprosedyre i nominasjonsorganet. Alternativ 3 med preferansevalg ville kunne sikre mindretallsrepresentasjon på en god måte, men gjør at avstemningen blir mindre gjennomslagskraftig som følge av at metoden er nokså komplisert. **Kirkerådet foreslår** derfor å benytte den ordningen som ble foreslått i regelforslaget til ordningen ren valgordning (alternativ 2) – med de endringer som følger av at Kirkerådet foreslår at nominasjonsorganet skal nominere fem kandidater. Det innebærer at de enkelte medlemmer av bispedømmerrådet skal, etter at rådslagning har funnet sted, avgi stemme på tre kandidater. De tre til fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Dersom det er under fem kandidater som er nominert i første avstemning, kan det votes over kandidater ved alminnelig flertall, plass for plass, inntil det totalt er nominert fem kandidater.

Prøvevotering

Uavhengig av avstemningsprosedyren presiserte Kirkerådet i høringsnotatet av 16. desember 2016 at det bør være en uregelfestet adgang til å gjennomføre en prøvevotering før avstemningen i nominasjonsorganet.

I høringen gikk *Borg biskop* og *Borg bispedømmerråd* inn for å regelfeste en ordning med prøvevotering. De peker på at en regelfestning vil sikre at det ikke oppstår en utilsiktet situasjon der en eller flere åpenbare kandidater ikke nomineres, på

bakgrunn av at bispedømmerådets medlemmer regner med at andre kommer til å stemme på en forhåndsfavoritt som har vært fremhevet under rådslagningen.

Etter Kirkerådets vurdering bør ikke reglene for utpeking av biskoper detaljregulere alle spørsmål. Det bør for eksempel være adgang til – og gjennomføres – intervjuer av potensielle kandidater, uten at dette trenger å være regelfestet. Det samme gjelder for tidsfrister og lignende.

Kirkerådet har vurdert å regelfeste adgang til prøveordning for å sikre at en kan unngå slike utilsiktede situasjoner. Den foreslåtte avstemningsprosedyren ovenfor er ikke så godt egnet til å gjennomføre en prøvotering, ettersom medlemmene først skal avgi stemme på tre kandidater, for deretter å votere over eventuelle gjenværende kandidater ved alminnelig flertall, plass for plass. Det taler etter Kirkerådets vurdering for at prøvotering ikke bør regelfestes. Samtidig understreker Kirkerådet at det uansett vil være en uregelfestet adgang til å gjennomføre en prøvotering for avstemningen i nominasjonsorganet.

3.3 Supplerende nominasjon eller rett til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater

Ordning med supplerende nominasjon

I høringsnotatet viste Kirkerådet til at et av de nye elementene fra ordningen som ble vedtatt i 2012 var muligheten for å fremme alternative kandidater gjennom supplerende nominasjon. Før 2012 var nominasjonen av kandidater ikke bindende for de stemmeberettigede.²⁰ De hadde anledning til å stemme på andre kvalifiserte kandidater, inkludert biskoper i embete. Ordningen med supplerende nominasjon innebærer at det kun er anledning til å stemme på kandidater som er nominert av nominasjonsorganet eller ved supplerende nominasjon. Minst 100 stemmeberettigede fra kategoriene menighetsrådsmedlemmer, prester og/eller andre vigslede i vedkommende bispedømme, fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater. Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater. Alternative kandidater må være forespurt og villige til å bli nominert.

I både Tunsberg, Sør-Hålogaland bispedømmer ble det fremmet en tilleggs kandidat gjennom supplerende nominasjon, slik at det totalt ble seks kandidater. Det samme skjedde i Nidaros bispedømme, slik at det totalt ble fem kandidater.

Kirkerådet viste i høringsnotatet av 16. desember 2016 til at ordningen med supplerende nominasjon legger til rette for en bred involvering og åpen prosess som gir rom for engasjement. Den kan også sikre et demokratisk korrektiv i tilfeller hvor bispedømmerådet i sin nominasjon har utelatt klare kandidater eller ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til vesentlige strømninger blant de stemmeberettigede. Ordningen innebærer videre at kandidater det avgis stemme på har blitt forespurt og sagt seg villig til å bli fremmet som bispekandidat, sammenlignet med en ordning hvor det kan stemmes på andre kandidater enn de nominerte.

Det var bred støtte i høringen om at det burde videreføres en ordning med supplerende nominasjon. **Kirkerådet opprettholder** derfor sitt forslag om dette.

---

²⁰ Med unntak av utnevningene som skjedde etter prøveordningen av 2004.

Antall stemmeberettigede forslagsstillere

Kirkerådet åpnet for å vurdere antallet stemmeberettigede som må stå bak en supplerende kandidat i høringen av 16. desember 2016. Kirkerådet foreslo i 2012 at det skulle være tilstrekkelig med 30 stemmeberettigede fra enten bispedømmenivå eller nasjonalt nivå, men Kirkemøtet 2012 valgte å sette kravet til 100 stemmeberettigede fra minst tre prostier på bispedømmenivå. Samtidig viste Kirkerådet til at kravet om et visst antall stemmeberettigede bak hver kandidat sikrer at kandidatene som fremmes på denne måten har en viss oppslutning og dermed er reelle kandidater.

I høringen var det noen instanser som gikk inn for å videreføre antallet på gjeldende nivå, mens andre tok til orde for å senke kravet til antall forslagsstillere til mellom 30 og 60. *Kråkerøy menighetsråd* ønsket å videreføre dagens nivå med begrunnelsen at det vil være med «å sikre en bred tilslutning til alternative kandidater». *Frogner menighetsråd* i Oslo ga uttrykk for at dagens krav er «et urimelig antall stemmer som kan føre til uheldig lobbyvirksomhet og fraksjonering». *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* understreket at det bør åpnes for at personer utenfor bispedømmet kan telle med i antallet forslagsstillere.

Kirkerådet foreslår å opprettholde kravet om 100 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier. Områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti. Kirkerådet viser igjen til at kravet om antall stemmeberettigede bak hver kandidat sikrer at kandidatene som fremmes har en viss oppslutning og dermed er reelle kandidater. Erfaringene fra de siste tilsettingene viser at det har vært mulig å fremme tilleggs kandidater gjennom supplerende nominasjon. Med en ren valgordning vil det dessuten bli et noe høyere antall stemmeberettigede enn det er i dag.

Øvre antall kandidater gjennom supplerende nominasjon

Kirkerådet viste i høringsnotatet av 16. desember 2016 til at kirkemøtekomiteen som behandlet reglene for tilsetting av biskoper i 2012 uttalte at det på et senere tidspunkt kunne være aktuelt å vurdere et øvre antall kandidater ved supplerende nominasjon, jf. sak KM 10/12. Dagens ordning viser at det høyeste antallet kandidater fremmet ved supplerende nominasjon i en nominasjonsprosess har vært én. I lys av dette la Kirkerådet i høringsnotatet til grunn at det er liten grunn til å vurdere et øvre antall kandidater på nåværende tidspunkt.

Domprosten i Kristiansand ga i høringen uttrykk for at det maksimalt bør være to kandidater fremmet gjennom supplerende nominasjon. Det ville kunne sikre at stemmene fra de stemmeberettigede ikke spres på et unødvendig høyt antall kandidater.

Kirkerådet understreker at erfaringene med dagens ordning viser at det høyeste antallet kandidater fremmet i en supplerende nominasjon har vært én. På den bakgrunn finner Kirkerådet det ikke hensiktsmessig å foreslå noen øvre grense for antall kandidater som kan fremmes gjennom supplerende nominasjon. Spørsmålet må imidlertid ses i sammenheng med kravet til antall stemmeberettigede som må stå bak hver tilleggsnominerte kandidat.

Rett til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater

I høringsnotatet av 16. desember 2016 pekte Kirkerådet på at prosessen med nominasjon og tilsetting av biskoper tar lang tid og kan være en belastning for kandidatene. Ordningen med supplerende nominasjon forutsetter at de stemmeberettigede får anslagsvis tre uker på seg til å fremme tilleggskandidater, slik at prosessen forlenges med tre uker. Kirkerådet pekte derfor på at det kunne vurderes å åpne for at de stemmeberettigede kunne avgi stemme på ikke-nominerte kandidater, for å redusere tiden prosessen tar.

Prosesen med nominasjon og tilsetting av biskoper tar lang tid og kan være en belastning for kandidatene. Kirkerådet pekte på at det kan vurderes om retten til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater bør gjeninnføres, for å redusere tiden prosessen tar. Samtidig ble det vist til at lengden på prosessen er redusert forholdsvis mye etter at Kirkerådet fikk tilsettingsmyndigheten, sammenlignet med den gang Kongen i kirkelig statsråd utnevnte biskoper.

I høringen ga *Borg biskop*, *Borg bispedømmeråd* og *Prosten i Fosen* uttrykk for at de ønsket at det i tillegg til supplerende nominasjon også skulle være mulig å avgi stemme på andre enn de som er nominert av nominasjonsorganet eller gjennom supplerende nominasjon. *Borg biskop* argumenterte med at det vil sikre et sterkere demokratisk supplement i tillegg til den relativt omfattende prosessen med supplerende nominasjon.

Etter Kirkerådets vurdering er retten til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater noe som først og fremst er aktuelt som et *alternativ* og ikke et *tillegg* til ordningen med supplerende nominasjon, med hensikt å korte ned den ekstra tiden det tar å gjennomføre en runde med supplerende nominasjon. Dersom det blir gitt en slik rett vil det ikke være nødvendig å gå gjennom den relativt omfattende ordningen det er å samle 100 stemmeberettigede forslagsstillere for å få nominert en ekstra kandidat. Med en ren valgordning vil det dessuten være behov for at det gjennomføres en kvalifisert vurdering av kandidatene i forkant av nominasjonen, noe som etter Kirkerådets vurdering tilsier at det ikke bør åpnes for en slik ordning.

3.4 Ønske om forflytning for tjenestegjørende biskoper

Som det fremgår av den historiske oversikten over utviklingen av ordningen for utpeking av biskoper kunne biskopene tidligere «melde seg» hvis de hadde ønske om forflytning, jf. avsnitt 1.1. I den kirkelige avstemningsrunden var det tidligere også anledning til å avgi stemme på tjenestegjørende biskoper, ettersom nominasjonen fra bispedømmerådet ikke var bindende. Det gjeldende regelverket åpner ikke for dette, men det er åpnet for at både bispedømmerådet og de stemmeberettigede ved supplerende nominasjon har adgang til å nominere en tjenestegjørende biskop. Kirkerådet foreslo ingen endringer på dette punkt i høringsnotatet av 16. desember 2016, noe som fikk støtte i høringen. **Kirkerådet opprettholder** derfor forslaget om ikke å gjøre endringer på dette punkt.

3.5 Biskopens rolle i nominasjonen

I gjeldende ordning vil avtroppende biskop kunne ha stor innflytelse på valget av sin etterfølger gjennom å delta på nominasjonsmøtet i bispedømmerådet, gjennom å uttale seg i bispedømmerådet og gjennom å gi en grunnlagt uttalelse som biskop. Kirkerådet pekte i høringsnotatet av 16. desember 2016 på at det derfor bør vurderes

hvorvidt den avtroppende biskopen bør ha like mange muligheter til å utøve innflytelse på prosessen som i dag.

Kirkerådet viste i høringsnotatet til at Kirkemøtet tidligere har gått inn for at biskopen ikke skal delta i stemmegivningen i bispedømmerådet ved nominasjonen. Kirkemøtet uttalte samtidig at det ønsket en større gjennomgang av nominasjons- og tilsettingsordningen enn det departementet hadde lagt opp, noe som førte til at det ikke ble gjort noen endringer på dette punktet likevel.²¹

Etter regler 15. november 1996 nr. 1454 om formene for bispedømmerådets virksomhet § 5 kan bispedømmerådet kun gjøre gyldige vedtak når biskopen (fungerende biskop) er tilstede og gir sin stemme i saken. Bestemmelsen er en videreføring av lov 29. april 1953 nr. 1 om Den norske kirkes ordning § 43 første ledd. Det er imidlertid ingenting i veien for å fastsette særbestemmelser om at biskopen ikke skal delta ved nominasjon av og uttalelse om ny biskop.

Kirkerådet pekte i høringsnotatet på at det bør vurderes hvorvidt biskopen skal delta i nominasjonen, avgi grunnlagt uttalelse på selvstendig grunnlag og delta i bispedømmerådets uttalelse om hvilken kandidat som anses som best skikket. Spørsmålet må ses i sammenheng med uttalelsesretten generelt, jf. avsnitt 3.11.

Dersom biskopen ikke deltar i nominasjonen er det et spørsmål om domprosten skal delta i biskopens sted for at balansen mellom den vigslede tjeneste og rådet (embete og råd) ikke skal forrykkes. På den annen side kan det stilles spørsmål ved om en av biskopenes nærmeste medarbeidere, biskopens stedfortreder, bør gis en så stor innflytelse over hvem som skal bli sin nærmeste leder. Et alternativ er at hverken biskopen eller domprosten deltar i møtet, slik det var foreslått i regelforslagene i høringsnotatet for ordningene med tilsetting i Kirkerådet eller i et særskilt tilsettingsorgan.

Det var ikke så mange som uttalte seg eksplisitt til dette i høringen. Tilbakemeldingene fra høringsinstansene kan grupperes inn i de som støtter at biskopen ikke deltar i nominasjonsprosessen, de som mener biskopen må delta i hvert fall innledningsvis, og de som mener at biskopen skal delta i nominasjonen med fulle rettigheter.

Stavanger bispedømmeråd, Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd og Sør-Hålogaland bispedømmeråd hører til de som mener biskopen ikke skal delta i nominasjonsprosessen. Argumenter som anføres er at det er prinsipielt uheldig at sittende biskop deltar i nominasjonsprosessen av sin etterfølger. Det trekkes også frem at domprosten i mange tilfeller selv kan være kandidat, noe som tilsier at heller ikke denne bør være med i prosessen. *St. Johannes menighetsråd* og *Prosten i Fosen* anbefaler at preses, eventuelt en annen biskop utpekt av Bispemøtet, erstatter biskopen i bispedømmerådet under prosessen.

---

²¹ Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet foreslo i 2000 å endre reglene om nominasjon ved utnevning av biskop. Et av forslagene var at «biskopen deltar ikke i stemmegivningen» i bispedømmerådets nominasjonsmøte. Kirkemøtet 2000 beklaget at departementet, istedenfor å initiere en grundig gjennomgang, fant det hensiktsmessig kun å foreslå mindre endringer i det foreliggende regelverk. Når departementet hadde valgt å oversende et nytt utkast til regler anbefalte Kirkemøtet likevel at reglene ble fastsatt slik de forelå med noen endringer. I Kirkemøtets plenum var det ulike vurderinger av om biskopen skulle delta i stemmegivningen, men et forslag om å stryke avsnittet falt med 10 mot 70 stemmer (sak KM 16/00). På bakgrunn av Kirkemøtets uttalelse, valgte departementet ikke å vedta de aktuelle endringene.

Prosten i Aust-Nedenes, Nittedal menighetsråd og Bømlø sokneråd gir uttrykk for at biskopen bør delta i den innledende fasen i bispedømmerådet. Nittedal menighetsråd begrunner dette med at «hun vet mye om hva som trengs av kompetanser og egenskaper i et slikt embete, og kjenner mange i presteskaper.»

Møre biskop, Oslo bispedømmeråd, Bjørgvin biskop, Agder og Telemark bispedømmeråd og Borg bispedømmeråd er blant de som mener at biskopen fortsatt skal delta i nominasjonsprosessen i bispedømmerådet som i dag. Argumenter som anføres er biskopens kjennskap til stillingen og betydelige personalkunnskap.

Kirkerådets vurdering

En utelukkelse av den tjenestegjørende biskopen fra bispedømmerådets forberedende møte, rådslagning og stemmegivning ved nominasjon vil medføre at man mister biskopens innsikt og oversikt over aktuelle kandidater. Selv om biskopens innflytelse formelt sett er begrenset til en stemme blant rådets ti til elleve medlemmer, anser Kirkerådet det som prinsipielt uheldig at biskopen skal delta i utvelgelsesprosessen av sin etterfølger. Kirkerådet mener at en biskops innsikt og oversikt over aktuelle kandidater kan ivaretas ved at preses trer inn i biskopens sted i bispedømmerådet i nominasjonsprosessen. Preses vil ha en betydelig personkunnskap som vil kunne være til nytte for nominasjonsprosessen. Hun eller han vil også kunne bidra med et utenfrablikk og en kunnskap om bispestillingen som vil kunne komme nominasjonsprosessen til gode. **Kirkerådet fastholder** derfor at hverken biskopen eller domprosten bør delta i nominasjonsprosessen med å finne den sittende biskopens etterfølger, men **foreslår** at preses trer inn i biskopens sted i bispedømmerådet.

3.6 Stemmeberettigede ved rådgivende avstemning eller valg

Bakgrunn og vurderinger i høringsnotatet

Ved en rådgivende avstemning eller ren valgordning vil de som skal ha stemmerett ved slike avstemninger ha stor betydning. Hvilke grupper som skal ha stemmerett vil nødvendigvis være forskjellig avhengig av om det er en rådgivende avstemning eller et rent bispevalg.

I høringsnotatet av 16. desember 2016 viste Kirkerådet til at dagens ordning har vokst frem over tid, hvor stadig flere grupper har fått stemmerett ved den rådgivende avstemningen eller uttalerett. Utgangspunktet var at Kongen ved departementet ønsket råd fra sine geistlige embetsmenn om hvem som egnet seg som biskop. I kgl. res. 25. mai 1841 ble rikets proster oppfordret til å avgi stemme på ny biskop, i kgl. res. 12. juni 1848 ble det bestemt at også teologiske professorer og biskopene skulle delta ved bispevalg og lov 15. juni 1882 om geistlighetens medvirkning ved besettelse av bispeembeter gav også prestene i vedkommende bispedømme mulighet til å komme med råd. Da menighetsråd ble opprettet ved lov 3. desember 1920 om menighetsråd og menighetsmøter fikk også menighetsrådene anledning til å uttale seg om kandidater til bispeembetene. I 1926 ble loven fra 1882 erstattet med en ny lov 19. mars 1926 om utnevning av biskoper i Den norske kirke. Bestemmelsen i menighetsrådsloven ble da flyttet over i denne loven. I forbindelse med at bispedømmerådene ble opprettet i 1933, ble det vedtatt en tilleggslov til loven av 1926, med bestemmelser om nominasjon ved bispedømmerådet. Fra 1997 fikk vigslede kateketer og diakoner i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet stemmerett, og fra 2002 gjelder dette også for vigslede kantorer.

De stemmeberettigede kategorier i avstemningen er dels knyttet til bispedømmet som skal ha biskop, og dels til grupper på nasjonalt nivå.

De stemmeberettigede gruppene i bispedømmet er i dag:

- menighetsrådene
- prester i offentlig kirkelig stilling
- vigslede kateketer, diakoner og kantorer i offentlig kirkelig stilling

Gjennom ordningen kommer både den vigslede tjeneste og valgte representanter for kirkemedlemmene til orde på dette nivået.

I Kirke/stat-utvalget fra 2002 var det et mindretall som gikk inn for at den rådgivende avstemningen skulle skje ved urnevalg hvor kirkemedlemmene i det aktuelle bispedømmet hadde stemmerett. Mindretallsforslaget om en slik direkte valgordning fikk ikke støtte i den påfølgende høringen.

Det kan videre vurderes hvorvidt det er de enkelte menighetsråd som kollegium eller de enkelte menighetsrådsmedlemmer som bør ha stemmerett. *Innstillingen til Lov om Den norske kirkes ordning*, gitt av en nemnd oppnevnt ved kgl.res. 23. november 1945, anbefalte en løsning hvor de enkelte menighetsrådsmedlemmer avgir stemme hver for seg (merknad til § 76 side 60). Kirkerådet anbefalte Kirkemøtet i 2007 at «de enkelte menighetsrådsmedlemmer stemmer hver for seg», men at «medlemmer av samme menighetsråd teller til sammen som 1/1 stemme.», jf. sak KM 09/07.²²

De stemmeberettigede grupper på nasjonalt nivå er i dag:

- prostene i de øvrige bispedømmer
- professorer i teologiske fag ved de teologiske fakultetene og ledere av praktisk-teologiske utdanninger ved Det praktisk-teologiske seminar (PTS), Det teologiske Menighetsfakultet, Misjonshøgskolen og Kirkelig utdanningscenter i nord (KUN).²³

Prostene, professorene i teologiske fag og lederne av praktisk-teologiske utdanninger sin rolle i prosessen skriver seg tilbake til ordningens opprinnelse på 1840-tallet, hvor kongen rådspurte sine embetsmenn.

Når det gjelder professorer i teologiske fag var den historiske bakgrunnen at disse hadde en bred oversikt over det norske presteskapet og kjennskap til kandidatenes ”videnskabelige Standpunkt”. Etter at det er mulig å bli professor i teologiske fag etter kompetansevurdering, og ikke bare etter kallelse/ansettelse i et professorat, har kriteriene for å bli professorer i teologiske fag endret seg. Antallet professorer i teologiske fag på de teologiske fakultetene har økt vesentlig siden ordningen ble

---

²² For fullstendighetens skyld skal det pekes på at Kirkerådet også anbefalte at menighetsrådsstemmene skulle vektes etter soknets medlemstall, etter følgende fordeling:

0-500 medlemmer	–	vektttall 1
501-1000 medl.	–	vektttall 2
1001-2000 medl.	–	vektttall 3
2001-3000 medl.	–	vektttall 4
3001-5000 medl.	–	vektttall 5
5001-7000 medl.	–	vektttall 6
7001-10000 medl.	–	vektttall 7
10001- medl.	–	vektttall 8

²³ Dette er en formulering hentet fra dagens regelverk. Dersom en går inn for å videreføre stemmerett for lederne av de praktisk-teologiske utdanninger må institusjonsnavnene oppdateres for å få dem korrekte. Misjonshøgskolen har blant annet blitt en del av VID vitenskapelige høyskole.

etablert. I de siste tilsettingene har det vært ca. 37–43 stemmeberettigede professorer. Professorenes stemmer tilfører i liten grad en faglig teologisk vurdering av kandidatene, i det professorene bare gir stemmer, uten begrunnelse.

Lederne ved de praktisk-teologiske utdanninger fikk stemmerett ved innføringen av kirkeordningsloven i 1953, og bør i hovedsak ses i sammenheng med ordningen med teologiske professorer. Når det gjelder lederen ved Kirkelig utdanningscenter Nord (KUN), fikk vedkommende stemmerett i 2012. Fra 1. januar 2017 er KUN virksomhetsoverdratt til rettssubjektet Den norske kirke og administrativt tilknyttet Kirkerådet, slik at de tilsatte formelt sett er å regne som tilsatte i Kirkerådet. Det tilsier at en uansett bør vurdere om KUN-rektoren fortsatt skal kunne ha stemmerett, uavhengig av hva en lander på i spørsmålet om stemmerett for professorer i teologiske fag og lederne av praktisk-teologiske utdanninger.

Når det gjelder prostene, kan det også vurderes om deres stemmerett bør videreføres eller ikke. Gjennom at prostene har stemmerett sikres det at representanter fra hele landet deltar i avstemningen. Et alternativ eller supplement til en slik ordning er at stemmeretten legges til representanter som er valgt på et mer demokratisk vis, som for eksempel Kirkemøtets faste presterepresentanter, eventuelt også med vararepresentanter.

Fra nasjonalt nivå er det ingen grupper av leke som stemmer ved den rådgivende avstemning. Av hensyn til balansen mellom den vigslede tjeneste og demokratisk valgte representanter for kirkemedlemmene kan det vurderes om det også på dette nivået kan være aktuelt å involvere demokratisk valgte representanter i avstemningen.

Med en ordning med tilsetting i Kirkerådet vil det demokratisk valgte Kirkerådet ha det avgjørende ordet i tilsettinger. En ordning med et særskilt tilsettingsorgan vil også innebære at det avgjørende ordet i tilsettinger foretas av et organ med forankring i de demokratiske organene i Kirkemøtet og bispedømmerådet.

I regelforslagene for tilsetting i Kirkerådet og tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan, foreslo Kirkerådet at de stemmeberettigede grupper etter gjeldende regelverk i hovedsak videreføres, men at professorer i teologiske fag og lederne av de praktisk-teologiske utdanningene ikke lenger får stemmerett.

Når det særlig gjelder stemmerett ved rent bispevalg, pekte Kirkerådet i høringsnotatet av 16. desember 2016 på at det er grunn til å vurdere nærmere hvordan valgte representanter for kirkemedlemmene kan involveres. Kirkemøtekomiteen som behandlet spørsmålet i 2007 anbefalte at Kirkemøtets medlemmer fikk stemmerett ved valg av biskop. En alternativ ordning, som ble foreslått av John Egil Bergem og Andreas Aarflot (*Mot en selvstendig folkekirke*, Bergen 2007, s.194-195), er at Kirkerådets medlemmer får stemmerett i valget av biskoper.

Kirkemøtet har i saken om *Veivalg for fremtidig kirkeordning* lagt til grunn at det kirkelige ungdomsdemokratiet må regelfestes som en del av kirkeordningen vedtatt av Kirkemøtet, jf. sak KM 08/16 pkt. 1 i). I forlengelsen av dette kan det også vurderes om representanter fra det kirkelige ungdomsdemokratiet skal gis stemmerett ved den rådgivende avstemningen eller ved valg av biskop. På bispedømmenivå vil dette for eksempel kunne være ungdomsrådet i det aktuelle bispedømmet, mens det på nasjonalt nivå kan være Ungdommens kirkemøtes representanter med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet.

Kirkemøtekomiteen som behandlet spørsmålet i 2007 anbefalte at følgende grupper gis stemmerett i en ordning for bispevalg:

«Menighetsråd, prester i offentlig kirkelig stilling og vigslede kateketer, diakoner og kantorer og ev. også valgt ungdomsråd i det aktuelle bispedømmet, Kirkemøtets medlemmer pluss prestenes varamedlemmer, de tre teologiske fakulteters og Ungdommens kirkemøtes representanter med tale- og forslagsrett i Kirkemøtet, Samisk kirkeråd ved bispevalg i de tre nordligste bispedømmene og i Hamar og Oslo. Menighetsrådene i Døves prosti avgir stemme ved valg av biskop i Oslo. Komiteen støtter forslaget om at proster utenfor bispedømmet, teologiske professorer og praktikumsrektorer ikke gis stemmerett da det er naturlig at stemmeretten legges til demokratisk valgte organer fremfor personer som hadde stemmerett i kraft av å være kongens rådgivere i kirkesaker.»

Kirkerådet anbefalte i høringsnotatet av 16. desember 2016 at Samisk kirkeråd skulle få stemmerett i de tre nordligste bispedømmene og i Hamar og Oslo, to bispedømmer i Sør-Norge som har en samisk befolkning av en viss størrelse. Videre presiserte Kirkerådet i høringsnotatet at Døves menighetsråd avgir stemme ved valg av biskop i Oslo bispedømme.

I en ordning med rent valg av biskop, la Kirkerådet i høringsnotatet av 16. desember 2016 til grunn anbefalingen fra kirkemøtekomiteen fra 2007 om hvilke grupper som skal ha stemmerett.

Høringsinstansenes syn

Ettersom høringsnotatet av 16. desember 2016 inneholdt forskjellige forslag til stemmeberettigede avhengig av om en gikk inn for en ren valgordning eller en ordning med tilsetting i Kirkerådet eller i et særskilt tilsettingsorgan, har høringsinstansene forskjellige utgangspunkt for sine uttalelser.

Det var bred oppslutning i høringen om at menighetsrådsmedlemmer skulle ha stemmerett enten enkeltvis eller samlet, men det var få høringsinstanser som uttalte seg eksplisitt til dette spørsmålet. Blant disse var det ulike oppfatninger om det burde være menighetsrådsmedlemmene enkeltvis eller menighetsrådene som kollegium som burde ha stemmerett.

Videre var det bred oppslutning i høringen om at prestene i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme fortsatt skulle ha stemmerett, enten det er rådgivende avstemning eller et avgjørende valg. *Sykehusprestene ved Lovisenberg Diakonale Sykehus og Diakonhjemmet Sykehus* viste til at de – i motsetning til sykehusprester som jobber i offentlige helseforetak – etter gjeldende regler ikke har stemmerett, og anbefaler at reglene endres slik at sykehusprester ved diakonale sykehus inkluderes som stemmeberettigede ved bispevalg.

Det var bred oppslutning i høringen om at vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling fortsatt skal ha stemmerett. Noen av høringsinstansene har gitt uttrykk for at det ikke bare er vigslede ansatte i ordnet kirkelig stilling som bør ha stemmerett, men også andre kirkelig tilsatte enn de som er vigslet. Det gjelder blant annet *Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd* og *Fagforbundet teOLOgene*. *Oslo bispedømmeråd* ga uttrykk for at stemmeretten bør vurderes til også å gjelde andre kirkelige ansatte enn vigslede. *Ås menighetsråd* går inn for at

også trosopplæringsledere skal ha stemmerett. KA foreslår at også de daglige ledere for kirkelig fellesråd/kirkevergene gis stemmerett for å gi større bredde blant de tilsatte i Den norske kirke som avgir stemme.

Videre var det bred støtte i høringen til at ungdomsråd i vedkommende bispedømme og representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett til Kirkemøtet gis stemmerett. *Utvalg for ungdomsspørsmål* stilte spørsmål om medlemmene i Utvalg for ungdomsspørsmål eller Samisk ungdomsutvalg under Samisk kirkeråd bør gis stemmerett i avstemningen.

Det er få av høringsinstansene som eksplisitt har uttalt seg om stemmeretten til Kirkemøtets medlemmer, herunder biskopene, samt prestenes varamedlemmer. Det er primært aktuelt for ordningen med en ren valgordning. Av de menighetsråd som går inn for ren valgordning, er det 42 prosent som gir uttrykk for støtte til ordningen slik forslaget i høringsnotatet er, uten eksplisitt å kommentere spørsmålet om stemmerett for Kirkemøtets medlemmer. *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* gir eksplisitt støtte til dette. *Stavanger bispedømmeråd* mener det er problematisk å gi Kirkemøtets medlemmer myndighet ut over den Kirkemøtet har som samlet organ, i møte, i tillegg til at det er problematisk at det lar medlemmer av det berørte bispedømmerådet stemme to ganger. *Frogner menighetsråd* i Oslo mener det i en ren valgordning bør være tilstrekkelig at Kirkerådets medlemmer og biskopene deltar.

En del høringsinstanser gir uttrykk for at de støtter forslaget om å avvikle stemmeretten for professorer i teologiske fag og ledere av praktisk-teologiske utdanninger. Rundt ti menighetsråd gir eksplisitt uttrykk for dette. *Nord-Hålogaland biskop*, *Nord-Hålogaland bispedømmeråd*, *Agder og Telemark bispedømmeråd* hører også til denne gruppen høringsinstanser. *VID vitenskapelige høyskole* støtter at professorer ved de teologiske fakultetene ikke lenger har stemmerett, men ønsker derimot at de kirkelige/teologiske utdanningsinstitusjonenes utsending til Kirkemøtet skal kunne avgi stemmer på vegne av fakultetene. *Det teologiske fakultet* er kritiske til forslag om at ingen fra gruppen av professorer i teologiske fag og praktikumsledere lenger skal ha stemmerett, og mener at i det minste bør representantene fra fakultetene med tale- og forslagsrett i Kirkemøtet ha stemmerett for å medvirke til en kvalifisert vurdering av kandidatene. *Det teologiske menighetsfakultet* mener det bidrar til å sikre bredde og vurderingsgrunnlag for valg av biskoper dersom lederne for de praktisk-teologiske seminarer og professorene i teologiske fag fremdeles har stemmerett ved bispevalg. *Møre biskop*, *Hamar biskop*, *Sør-Hålogaland biskop*, *Hamar bispedømmeråd*, *Bjergvin biskop* og *Bjergvin bispedømmeråd* går også inn for at teologiske professorer fortsatt skal ha stemmerett. *KUN* mener at professorer ved de institusjonene som har rett til å gi cand.theol. graden fortsatt bør delta i avstemningen, at professorer i teologi ved Institutt for historie og religionsvitenskap (IHR) ved UiT Norges arktiske universitet og *KUN* bør delta i avstemningen og at *KUN*s rektor fortsatt bør ha stemmerett ved bispevalg. *Stavanger bispedømmeråd* peker på at det særlig er professorer i Det nye testamente, kirkehistorie, systematisk teologi og praktisk teologi som arbeider med kirkens læregrunnlag og normer for kirkelig tjeneste. Dersom det er ønskelig å begrense hvor mange professorer som har stemmerett, kan en avgrensning til de mest relevante fagområdene være en vei å gå.

Agder og Telemark bispedømmeråd, *Bjergvin biskop*, *Bjergvin bispedømmeråd*, *Borg biskop*, *Hamar biskop*, *Sør-Hålogaland biskop*, *Møre biskop*, *Møre bispedømmeråd*, som alle går inn for en form for tilsetting etter rådgivende avstemning, støtter at proster fortsatt har stemmerett. Det samme gjør fire

menighetsråd. Prosten i Nord-Innherad, Prosten i Vest-Nedenes, Prosten i Søndre Aker, Prosten i Aust-Nedenes, Prosten i Fosen, Prosten i Nedre Romerike, Prosten i Nord-Helgeland, Prosten i Ringsaker og Prosten i Åsane går inn for at prostene fortsatt skal ha stemmerett. Argumenter som anføres for dette er at prostene ofte har god kjennskap til de foreslåtte kandidater og vil være viktige for å ivareta de helhetskirkelige hensyn og faglige avveininger. Prostene er tett på biskopens funksjon til daglig, og har god innsikt i hvilke kvalifikasjoner som trengs. Av de høringsinstansene som går inn for en ren valgordning, støtter blant annet *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* at prostene ikke lenger skal ha stemmerett. *Stavanger bispedømmeråd* anbefaler at «prostene erstattes av landets domproster, for å ikke gi prostegruppen uforholdsmessig stor vekt». *Prosten i Orkdal*, *Prosten i Indre Troms*, *Prosten i Karmøy*, *Domprosten i Kristiansand*, *Prosten i Gauldal*, *Prosten i Hammerfest*, *Prosten i Indre Finnmark* og *Prosten i Haugaland* støtter at prostene ikke skal ha stemmerett. Det samme gjør om lag ti menighetsråd. Enkelte høringsinstanser gir uttrykk for at proster utenfor bispedømmet ikke bør ha stemmerett.

Det er ikke så mange høringsinstanser som eksplisitt har uttalt seg om stemmerett for Samisk kirkeråd. *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* uttaler at dersom det blir en ordning med tilsetning, og ikke ren valgordning, må «Samisk kirkeråd [...] ha stemmerett ved bispevalg i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar og Oslo bispedømmer, samt ved valg av preses.» *Agder og Telemark bispedømmeråd* og *Prosten i Indre Finnmark* anbefaler også at Samisk kirkeråd får stemmerett.

Om lag 30 menighetsråd har tatt til orde for å avvikle stemmeretten til de nasjonale stemmeberettigede, slik at det kun er de stemmeberettigede gruppene i bispedømmet som har stemmerett.

Kirkerådets vurderinger

Kirkerådets vurderinger tar utgangspunkt i at rådet går inn for en ren valgordning. Ordninger med rådgivende avstemninger vil ikke nødvendigvis medføre et så stort behov for å endre stemmerettskategoriene som Kirkerådet her legger opp til.

Kirkerådet opprettholder i hovedsak forslaget om stemmeberettigede grupper som ble foreslått i regelforslaget for en ren valgordning.

Kirkerådet går inn for at menighetsrådsmedlemmer i vedkommende bispedømme skal avgi stemme enkeltvis. Det presiseres at menighetsrådsmedlemmene i døvemenighetene har stemmerett ved valg av biskop i Oslo bispedømme.

Når det gjelder prester i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme, reises noen problemstillinger. Begrepet *ordnet kirkelig stilling* må ses i sammenheng med bestemmelser i andre regler gitt av Kirkemøtet, særlig de kirkelige valgreglene. I Kirkerådets høring om nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2017, redegjør Kirkerådet for hva som ligger i *ordnet kirkelig stilling*. Kirkerådet skriver:

«I forbindelse med endringene i relasjonen mellom stat og kirke har Kirkemøtet i enkelte regelverk erstattet benevnelsen «offentlig kirkelig prestestilling» med betegnelsen «ordnet kirkelig prestestilling», se blant annet tjenesteordning for biskoper § 10 og tjenesteordning for menighetsprester § 12. «Ordnert kirkelig stilling» har også tidligere vært det kriteriet biskopens ordinasjonsmyndighet etter tjenesteordning for biskoper §

8 tredje ledd har forholdt seg til. Der har det fremgått at biskopene kan ordinere en person til prestetjeneste også der den stillingen vedkommende går inn i ikke var en daværende statlig prestestilling, men for eksempel sykehusprest på Diakonhjemmet eller ungdomsprest i Norges KFUK-KFUM. Uttrykket ordnet kirkelig prestestilling er ment å bety at det er et krav til stillingen at den er *organisert/definert som en prestestilling*, slik at det inngår i stillingens oppgaver å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger.

En endring fra *offentlig kirkelig prestestilling* til *ordnet kirkelig prestestilling* vil altså utvide stemmeretten til også å gjelde for de som er tilsatt i en prestestilling av private organisasjoner, stiftelser, og lignende. En forutsetning for å utøve stemmeretten vil måtte være at velgeren er innført i manntallet for prester på valgdagen» (Kirkerådets høringsnotat 27. mars 2017, side 36)

Endringen fra *offentlig kirkelig stilling* til *ordnet kirkelig stilling* i stemmerettsreglene ved valg av biskop vil innebære en tilsvarende endring av hvilke prester som vil ha stemmerett. Etter Kirkerådets vurdering er det like naturlig at prester i Den norske kirke som gjør tjeneste som sykehusprester ved diakonale sykehus har stemmerett ved bispevalg, som at sykehusprester ved statlige helseforetak har det. **Kirkerådet foreslår** derfor at disse gis stemmerett ved bispevalg gjennom presiseringen av dette i *regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet (kirkevalgreglene)*. Regelteknisk er det mest hensiktsmessig at det står presisert i kirkevalgreglene. Når det gjelder prester i døvepresttjenesten, foreslås det å presisere i reglene at disse har stemmerett ved valg av biskop i Oslo bispedømme. Når det gjelder prester i Den norske kirke i feltprestkorpset, har Kirkerådets praksis bygd på Kirkemøtets vurdering i regler for valg bispedømmeråd fra 2000, hvor kirkemøtekomiteen ga uttrykk for at disse prestene skulle ha stemmerett i det bispedømmet de tjenestegjør, jf. sak KM 11/00.²⁴ Kirkerådet er kjent med at departementets praksis – i hvert fall ved bispeavstemningen i Oslo i 1997 – var at de prester i Den norske kirke i organiserte feltpreststillinger og de som fungerte i slike stillinger kunne avgi stemme ved utnevning av biskop i Oslo bispedømme.²⁵ **Kirkerådet anbefaler** at Kirkemøtet foretar en presisering av dette spørsmålet i reglene. Dette kan enten gjøres i tråd med Kirkerådets praksis, slik Kirkerådet går inn for, eller ved at reglene endres.

Kirkerådet har vurdert om flere grupper av kirkelige ansatte bør gis stemmerett ved valg av biskop. Dagens ordning bygger på at det er vigslede medarbeidere som har stemmerett, noe som blant annet er begrunnet i den særskilte tilsynsrelasjonen mellom biskopen og de vigslede. Selv om andre kirkelige ansatte også er under tilsyn av biskopen, er de vigslede medarbeiderne i en særstilling gjennom sitt vigselsløfte. Vigslingen er blant annet et uttrykk for at disse medarbeiderne har et spesielt faglig ansvar i menigheten. Videre viser Kirkerådet til at avstemningen i bispedømmet er vektet slik at representanter for de leke, menighetsrådsmedlemmene, teller 50 prosent og representanter for de vigslede tjenestene teller 50 prosent. Dersom en fortsatt skal følge denne fordelingen, ville en introduksjon av andre leke kirkelige stemmeberettigede medføre at de leke menighetsrådsmedlemmenes stemmer svekkes på bekostning av kirkelige ansatte. Når det gjelder forslaget om å gi stemmerett for de daglige lederne av fellesrådene/kirkevergene, mener Kirkerådet de samme vurderingene langt på vei gjelder disse. Videre viser Kirkerådet til at selv om

²⁴ Kirkemøtekomiteen viste til at feltprestene står under tilsyn av Oslo biskop, men uttalte «Komitéen finner likevel ikke grunn til å foreslå regler om tilknytning til Oslo bispedømme. Feltprestene er dermed valgbare og har forslags- og stemmerett i det bispedømmet der de tjenestegjør.» Praksisen er sist gitt uttrykk for gjennom Kirkerådets avgjørelse av tvilstilfelle om stemmerett for feltprester i brev 10. mai 2017.

²⁵ Dette følger av departementets brev av henholdsvis 17. januar 1968 og 25. november 1997.

kirkevergene har lederstillinger som biskopen må forholde seg til i sitt arbeid, så er dette administrative stillinger som skal ivareta økonomi og forvaltning på vegne av soknene. Kirkevergen skal utøve administrasjonen slik denne kommer til uttrykk i soknets organer, menighetsråd og fellesråd, og har således ikke en selvstendig kirkefaglig posisjon utenom den som følger direkte av vedkommendes forhold til rådet. Det fremstår dermed som noe unaturlig at kirkeverge/daglig leder skal ha en selvstendig stemmerett, uavhengig av det eller de råd kirkevergen er daglig leder for. Det bør i den sammenheng også legges til at heller ikke kirkelig fellesråd har selvstendig stemmerett. Denne ligger til menighetsrådsmedlemmene. **Kirkerådet foreslår** derfor å videreføre ordningen hvor det er vigslende kateketer, diakoner og kantorer som har stemmerett ved valg av biskop.

Kirkerådet går inn for at valgte ungdomsrådsmedlemmer i vedkommende bispedømme enkeltvis skal kunne avgi stemme i valget av biskop. Tilsvarende går Kirkerådet inn for at representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet skal få en slik stemmerett. Ungdommens kirkemøte har i flere vedtak tatt til orde for en tydeligere regelfesting av det kirkelige ungdomsdemokratiet. I forlengelsen av dette mener Kirkerådet det er naturlig å inkludere disse representantene for ungdomsdemokratiet blant de stemmeberettigede. Kirkerådet viser til at *Utvalg for ungdomsspørsmål* stilte spørsmål om medlemmene i Utvalg for ungdomsspørsmål eller Samisk ungdomsutvalg under Samisk kirkeråd bør gis stemmerett i avstemningen. Kirkerådet mener at ungdomsdemokratiet blir representert på en tilstrekkelig måte gjennom de valgte ungdomsrådene og de valgte representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet.

Kirkerådet mener at Kirkemøtets medlemmer bør ha stemmerett ved valg av biskop. Dette vil ivareta et viktig demokratisk element på nasjonalt nivå som bidrar til å sikre at biskopen også vil ha bred støtte og tillit fra kirkens øverste tillitsvalgte. Dette inkluderer også biskopene. Etter Kirkerådets vurdering tilsier det at biskopen har læreansvar at de øvrige biskopene som innehavere av læreansvaret bør være involvert i valget av biskopen. Det at kirkemøtemedlemmene fra vedkommende bispedømme da får mulighet til å avgi stemme på en av kandidatene de har vært med å nominere, er etter Kirkerådets vurdering en rollekombinasjon det går an å leve med.

I forslaget til stemmeberettigede fra kirkemøtekomiteen i 2007, som Kirkerådet sendte som et forslag i høringen, var det også et forslag om at prestenes varamedlemmer i Kirkemøtet skulle ha stemmerett i bispevalget. Forslaget hadde bakgrunn i vektingen mellom leke og geistlige på nasjonalt nivå, hvor antallet geistlige i utgangspunktet ville være noe lavt med kun biskopene og prestene i Kirkemøtet. På bakgrunn av høringen, og etter en nærmere vurdering, **går Kirkerådet i stedet inn** for at prostene i øvrige bispedømmer fortsatt skal ha stemmerett i valget av biskop. Prostene har god kjennskap til biskoprollen og vil kunne være med å ivareta helhetskirkelige og faglige hensyn i sin stemmegivning.

Når det gjelder stemmeberettigede fra teologiske utdanningsinstitusjoner, **oppretholder Kirkerådet** forslaget om å begrense denne gruppen. Kirkerådet mener at hovedprinsippet for stemmeberettigede på nasjonalt nivå bør være at de stemmeberettigede bør være valgte representanter for kirkemedlemmene eller representanter for den vigslende tjeneste med ord og sakrament.

Kirkerådet foreslår likevel at representantene fra de teologiske utdanningsinstitusjonene med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet gis stemmerett,²⁶ p.t. tre representanter, samt at lederne av de praktisk-teologiske utdanningene på Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, Det teologiske menighetsfakultet og VID vitenskapelige høyskole. Disse vil ha god kjennskap til presteskaper og kunne bidra med faglige vurderinger av kandidatene. Når det gjelder avgrensningen av antallet utdanningsinstitusjoner, anser Kirkerådet det som hensiktsmessig å legge vekt på at det er de utdanningsinstitusjonene som gir cand. theol.-grad som blir representert. Et forslag om å gi nye utdanningsinstitusjoner som for eksempel UiT Arktisk Universitet stemmerett, ville medført nærmere avgrensningsspørsmål knyttet til andre utdanningsinstitusjoner som tilbyr teologiske fag uten å gi cand. theol.-grad, som for eksempel NLA Høyskolen, Fjellhaug Internasjonale Høgskole. Som følge av den endrede tilknytningsformen til KUN, **foreslår Kirkerådet** at rektoren ved KUN ikke lenger får stemmerett i bispevalget.

I forslaget om stemmeberettigede som Kirkerådet sendte på høring i høringsnotatet av 16. desember 2016, var det foreslått at Samisk kirkeråd skulle ha stemmerett ved bispevalg i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar og Oslo bispedømmer. Kirkerådet er gjort oppmerksom på at Sametinget har gjort endringer i valgkretsene sine som følge av at noen kommuner i Møre og Romsdal ligger i det tradisjonelle samiske området (Trollheimen). **Kirkerådet foreslår** på denne bakgrunn å inkludere Møre bispedømme blant de bispedømmer hvor Samisk kirkeråds medlemmer får stemmerett ved valg av biskop.

3.7 Vekting av stemmer

Bakgrunn og vurdering av vekting mellom bispedømmestemmer og nasjonale stemmer

Etter gjeldende ordning teller stemmer fra menighetsrådene 1/3 (§ 3 a), prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme 1/3 (§ 3 b og c) og nasjonale stemmer 1/3 (§ 3 d og e). Det innebærer at 2/3 av de kirkelige votum er forankret i det aktuelle bispedømme, mens 1/3 av det kirkelige votum har sitt utgangspunkt på nasjonalt nivå. Det innebærer også at det for bispedømmets del er en vekting hvor representanter for de leke teller 50 prosent og representanter for den vigslede tjeneste teller 50 prosent.

Bakgrunnen for at Kirkemøtet innførte ordningen med vekting i 2012, var et behov for en tydeliggjøring av hvordan avstemningsresultatet skulle tolkes.²⁷

Nedenfor er en oversikt over antall avgitte stemmer i hver gruppe ved de siste fem bispeavstemningene:

---

²⁶ Se Kirkemøtets forretningsorden § 1-4.

²⁷ I forbindelse med avstemningen i Oslo i 2005 ble det markert uenighet mellom Kirkerådet og Kultur- og kirke departementet med tanke på optellingen av stemmer. Kirkerådet ønsket i tråd med Kirkemøtets anbefaling i sak KM 10/03 en vekting også av 2. og 3. stemmer, mens departementet med henvisning til tidligere praksis bare ville telle 1. stemmer som grunnlag for hvilke tre som skulle gå videre til avsluttende vurdering og innstilling.

Bispedømme	Menighetsråd	Prester og andre vigslede i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet	Proster og professorer
Agder og Telemark	120	123	93
Tunsberg	91	130	108
Nord-Hålogaland	59	106	108
Sør-Hålogaland	63	94	97
Stavanger	84	154	113
Nidaros	86	100	100

Etter gjeldende ordning vil de forskjellige gruppernes tyngde per stemme være forskjellig ut fra hvor mange stemmeberettigede det er i gruppen. Prester og andre vigslede i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet vil i mange sammenhenger ha den stemmen som teller minst, siden disse gruppene har flest stemmeberettigede. Menighetsrådenes stemme vil tilsvarende telle mest. Unntaket her er i Agder og Telemark, fordi det er mange menighetsråd i dette bispedømmet. Det vil derfor variere fra bispedømme til bispedømme hvor mye stemmen til henholdsvis menighetsråd og prester og andre vigslede vil telle.

Kirkerådet har beregnet hvordan stemmeresultatet ville blitt om en ikke vektet stemmene i de tre gruppene i de bispedømmene det har vært gjennomført avstemning på biskoper siden regelendringen i 2012. Forskjellene vises i tabellene under.

Agder og Telemark	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Reinertsen	26,65	26,3
	Bjerkreim	22,55	23,15
	Grasaas	20,35	20,16
	Lalim	15,76	15,27
	Hagesæther	15,05	15,11

Tunsberg	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Dahl	26,08	25,59
	Myrseth	19,31	19,87
	Lalim	17,82	17,8
	Wirgenes	16,38	16,44
	Lewin	12,74	13,5
	Sandal	7,07	7,15

Nord-Hålogaland	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Øygaard	30,29	28,86
	Finnset	26,8	26,51
	Akerø	19,94	20,9
	Lægdene	15,0	14,92
	Guthus	7,97	8,81

Sør-Hålogaland	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Jusnes	27,48	26,75
	Steffensen	24,74	24,57
	Veiteberg	16,75	17,13
	Ertzeid	11,64	11,79
	Elstad	10,99	11,53
	Sandmæl	8,39	8,24

Stavanger	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Gaard	29,27	29,2
	Mæland	23,13	23,03
	Braut	21,54	22,08
	Lalim	15,23	15,05
	Sigmundstad	10,85	10,64

Nidaros	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Finnset	30,47	30,71
	Jepsen	29,44	29,31
	Aune	20,20	20,10
	Thomassen	12,17	11,95
	Sandmæl	7,73	7,72

Oslo²⁸	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %

Som det fremgår av tabellene ovenfor, endrer det vektete resultatet seg lite om en har de tre gruppene eller om en regner ut samlet oppslutning uten å dele resultatet i tre grupper etter vektingsreglene. Dersom de stemmeberettigede gruppene videreføres mer eller mindre som i dag, er det derfor et spørsmål om en ut fra forenklingshensyn bør vurdere om ordningen med vekting er nødvendig.

Dersom det gjøres endringer i de stemmeberettigede grupper bør det ses i sammenheng med reglene om vekting. I kirkemøtesaken fra 2007 var det foreslått en mer nyansert fordeling på ulike stemmegrupper, hvor det også på nasjonalt nivå ble vektlagt en balanse mellom leke og vigslede. Dersom en legger til grunn de stemmeberettigede gruppene som Kirkemøtet gjorde i 2007, kan det være aktuelt å legge følgende vekting til grunn:

²⁸ Denne tabellen vil bli fylt ut i etterkant av avstemningen i Oslo bispedømme.

Innflytelse for	Leke	Vigslede
<i>Stemmeberettigede grupper i bispedømmet</i>	1/3	1/3
<i>Stemmeberettigede grupper på nasjonalt nivå</i>	1/6	1/6

Følgende grupper vil i så fall dekkes av vektingstallene ovenfor:

Innflytelse for	Leke	Vigslede
<i>Stemmeberettigede grupper i bispedømmet</i>	Menighetsrådsmedlemmene Valgte ungdomsrådsmedlemmer	Prester i ordnet kirkelig stilling Vigslede kateketer, diakoner og kantorer
<i>Stemmeberettigede grupper på nasjonalt nivå</i>	Kirkemøtets leke medlemmer, inkl. leke kirkelig tilsatte Repr. fra UKM Samisk kirkeråds medl.	Biskopene, KMs øvrige geistlige medlemmer Repr. fra de tre teologiske fakulteter Prostene fra øvrige bispedømmer

Etter gjeldende ordning har stemmeberettigede grupper i bispedømmet 2/3 av innflytelsen på bispevalget, mens stemmeberettigede grupper utenfor bispedømmet har innflytelse på 1/3. I høringsnotatet pekte Kirkerådet på at det kan vurderes om dette er riktig balanse mellom lokale og nasjonale grupper.

Høringsinstansenes syn

En del høringsinstanser som gikk inn for en ordning med tilsetting i Kirkerådet eller et særskilt tilsettingsorgan, deriblant *Sør-Hålogaland biskop, Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd, Møre biskop, Møre bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd*, ga i høringen uttrykk for at det ikke bør være noen vekting.

KA og om lag 30 menighetsråd og kirkelige fellesråd går inn for at det i vektingen bør legges større vekt på lokale organer. KA viste til at den kirkelige demokratireformen har hatt som siktemål å styrke rådsstrukturens ansvar og plass i Den norske kirke, noe som sammen med menighetsrådenes avgjørende plass i Den norske kirke etter KAs syn taler for at menighetsrådenes skal vektes sterkere. Forslagene varierte fra de som mente at nasjonale stemmer helt burde utelukkes fra valget, til de som mente at menighetsrådenes stemmer burde vektes med 50 prosent av stemmene.

Andre høringsinstanser, deriblant *Fagforbundet teOLOgene, Presteforeningen, Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Bjørgvin bispedømmeråd, og Stavanger bispedømmeråd*, mente at vektingen av stemmer burde videreføres på dagens nivå. Stavanger bispedømmeråd viste til at selv om ikke vektingen til nå har gitt store utslag, er den prinsipielt viktig og en sikring mot potensiell ubalanse.

Noen få høringsinstanser tok til orde for at de nasjonale stemmene bør vektes tyngre, slik at det er 50 prosent bispedømmestemmer og 50 prosent nasjonale stemmer. I

den sammenheng ble det argumentert med at bispevalg er en nasjonal sak og at biskopene er nasjonale størrelser.

Kirkerådets vurderinger

Etter en samlet vurdering har Kirkerådet kommet frem til at rådet ønsker å opprettholde forslaget om en vekting der stemmer fra menighetsrådsmedlemmene og ungdomsrådsmedlemmene teller 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme teller 1/3, leke nasjonale stemmer teller 1/6 og geistlige nasjonale stemmer teller 1/6. Kirkerådet viser til at biskopene også har viktige nasjonale funksjoner som ledere i kirken, noe som etter Kirkerådets vurdering tilsier at også det nasjonale nivået tar del i valget av ny biskop. Forslaget innebærer samtidig at 2/3 av det vektete stemmetallet kommer fra bispedømmet, noe som i praksis vil gi stor innflytelse til det aktuelle bispedømmet. Kirkerådet vil også peke på at endringen av stemmeberettigede grupper vil kunne medføre at vektingen vil ha større betydning enn den har hatt tidligere, noe som tilsier at det blir gjennomført en vekting.

Bakgrunn og vekting av første-, andre- og tredjestemmer i høringsnotatet

Etter gjeldende ordning gis førstestemmer vekting lik 1, andrestemmer lik 2/3 og tredjestemmer lik 1/3. Kirkerådet reiste spørsmålet i høringsnotatet av 16. desember 2016 om reglene om vekting bør endres, eventuelt også om det kun skal avgis én stemme i avstemningen, slik forslaget var fra kirkemøtekomiteen i 2007.

Høringsinstansenes syn

Det var få høringsinstanser som uttalte seg eksplisitt til vektingen av første-, andre- og tredjestemmer. De fleste av høringsinstansene som uttalte seg, blant annet *Sør-Hålogaland biskop*, *Hamar biskop*, *Hamar bispedømmeråd*, *Møre biskop*, *Møre bispedømmeråd*, *Sør-Hålogaland bispedømmeråd*, var kritiske til en slik vekting. Blant argumentene som ble anført var at en styrker avstemningens rådgivende karakter dersom en ikke vekter disse stemmene, samtidig som vektingen blir mindre gjennomsliktig og informativ både for tilsettingsorganet og for offentligheten.

Prosten i Sør-Østerdal viser til at summeringen innebærer at de tre som har fått høyest summeringssum, i noen tilfeller kan være kandidater med mest andre og tredje stemmer, mens de som de stemmeberettigede har ansett som best skikket og gitt sin førstestemme, kan falle ut. Den foreslåtte vektingen fremstår for som vilkårlig, en annenstemme kunne like gjerne telle 1/2 og en tredjestemme 1/4, noe som ville kunne føre til et annet resultat. Prosten er derfor kritisk til at matematikken får avgjørende innvirkning på hvem som kommer ut med høyest poengsum, på en måte som gjør at man ikke er sikker på at den som blir valgt faktisk er den som flest anser som best skikket til å være biskop.

Kirkerådets vurderinger

Som en følge av at Kirkerådet foreslår at de stemmeberettigede kun skal avgi stemme på én kandidat i ordningen med rent bispevalg, faller også ordningen med vekting av første-, andre- og tredjestemmer bort. Etter **Kirkerådets vurdering** støtter tilbakemeldingene fra høringen opp om at de stemmeberettigede i en ren valgordning kun avgir én stemme.

3.8 Avstemning i den rådgivende avstemningen eller bispevalget

Antall stemmer

Etter gjeldende regler for nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper § 3 første ledd siste punktum er det et krav om at en stemme må inneholde tre navn i prioritert rekkefølge for å være gyldig. Kirkerådet viste i høringsnotatet til at erfaringene fra opptellingen av stemmene i de rådgivende avstemningene ved de bispetilsettingene som har vært gjennomført med gjeldende regelverk, viser at ikke alle de stemmeberettigede har stemt på tre kandidater. I noen tilfeller kan det ha handlet om at man ikke har forstått regelverket, men i andre tilfeller er Kirkerådet kjent med at det handler om at den som skulle avgi stemme ikke fant tre personer de anså som skikket til å bli tilsatt som biskop.

Et alternativ til dagens ordning er å åpne for at de stemmeberettigede avgir stemme på *inntil* tre kandidater. På bakgrunn av erfaringene med dagens ordning foreslo Kirkerådet dette i høringsnotatet for rådgivende avstemninger.

I høringen fikk dette forslaget støtte fra høringsinstanser som gikk inn for en ordning med tilsetting. Fra noen av disse høringsinstansene ble det også gitt uttrykk for at regelverket må understreke at det er en rådgivende avstemning. Det gjaldt blant annet *Sør-Hålogaland bispedømmeråd*, *Sør-Hålogaland biskop*, *Hamar biskop* og *Hamar bispedømmeråd*.

I forslaget til en ordning med ren valgordning foreslo Kirkerådet, i tråd med kirkemøtekomiteens forslag fra 2007, at hver stemmeberettiget vil kunne stemme på én kandidat. I høringen var det ikke så mange høringsinstanser som eksplisitt uttalte seg om dette, men 42 prosent av menighetsrådene ga sin tilslutning til forslaget om ren valgordning slik det var foreslått i høringsnotatet. *Det teologiske menighetsfakultet* var en av høringsinstansene som eksplisitt ga sin tilslutning til at det avgis én stemme på én kandidat.

Kirkerådet opprettholder forslaget om at de stemmeberettigede kun skal avgi stemme på én kandidat. Det vil forenkle opptellingsprosessen betydelig, en vil unngå vekting av første-, andre- og tredje-stemmer, noe som vil gjøre opptellingsprosessen noe mer gjennomiktig, samtidig som de stemmeberettigede fortsatt får anledning til å gi uttrykk for hvilken kandidat de synes er best egnet til å bli biskop i det aktuelle bispedømmet.

Krav om femti prosent, alternativ stemmegivning eller supplerende stemmegivning

I den rene valgordningen av biskoper som ble presentert i regelforslaget i Kirkerådets høringsnotat var et viktig element at det var et krav om at en kandidat må oppnå en samlet stemmeandel etter vekting på over 50 prosent for å vinne valget. Dersom ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel etter vekting videre til en 2. valgomgang. Andre valgomgang vil etter dette forslaget stå mellom de to kandidatene som har høyest stemmeandel. Alternativt pekte Kirkerådet på at det kan vurderes om avstemningen skal foregå som en form for preferansevalg etter metoden for alternativ stemmegivning eller supplerende stemmegivning.²⁹ Kirkerådet viste til

²⁹ Redegjørelsen for disse ordningene bygger på Valglovutvalgets utredning, NOU 2001: 3 *Velgere, valgordning, valgte* side 42: *Alternativ stemmegivning* innebærer at velgerne kan rangere alle kandidater i den rekkefølgen de ønsker at kandidatene skal velges. I opptellingen telles først bare de kandidatene som er velgernes førstepreferanser. Får en kandidat mer enn halvparten av stemmene (alminnelig flertall) i første opptelling er hun eller han valgt. Hvis det ikke skjer blir den kandidaten som har minst førstepreferanser

at en fordel med en slik metode er at en vil kunne unngå en annen valgongang, noe som vil medføre en kortere prosess enn hvis det gjennomføres to valgonganger. En ulempe er at opptellingsreglene vil kunne være noe komplisert å forstå for de stemmeberettigede og offentligheten.

Det var ikke alle høringsinstansene som uttalte seg spesifikt til avstemningsrunden. 57 prosent av menighetsrådene har ikke uttalt seg nærmere om reglene for avstemningen. 42 prosent av menighetsrådene som har gått inn for en ren valgordning har eksplisitt uttrykt at de støtter forslaget om ren valgordning slik det er skissert i høringsnotatet eller eksplisitt lagt vekt på at ordningen de støtter innebærer at biskopen må ha minst 50 prosents oppslutning for å bli valgt. *Oslo biskop*, *Tunsberg biskop* og *Tunsberg bispedømmeråd* er blant de som eksplisitt har gitt sin støtte til dette.

Midsund sokneråd går inn for at den kandidaten som får flest stemmer blir valgt ved simpelt flertall. *Stavanger bispedømmeråd* og *Hornindal sokneråd* går inn for ulike former for preferansevalg. Argumenter som anføres er at velgere kan tilkjenne hvem de ønsker seg dersom førstevalget deres ikke får oppslutning, slik at ordningen vil sikre at den som til slutt blir valgt, er representativ i forhold til den samlede velgermassens ønsker. *Nittedal menighetsråd* mener på sin side at «preferansevalg blir for komplisert».

Kirkerådet har vurdert en ordning med preferansevalg. Det vil kunne regelfestes gjennom følgende bestemmelser som ville kunne tas inn i reglenes § 5:³⁰

1. Foran navnet på kandidatene skal velgeren sette opp en preferanserekke med stigende tall, som uttrykk for den preferanse velgeren har for kandidatene. Velgeren avgjør selv hvor mange kandidater som skal prioriteres. Der hvor det ikke framkommer en entydig preferanserekke, må stemmeseddelen forkastes.
2. Har noen i tillegg ført opp andre navn enn de som er oppført på den godkjente stemmeseddel, skal disse regnes som uskrevne. Stemmesedler som ellers ikke er i samsvar med dette, skal vrakes. En tellende stemmeseddel er en godkjent stemmeseddel som ikke er blank.
3. Ved preferansevalg av enkeltrepresentant er den kandidaten valgt som har fått flere førstestemmer enn halvparten av de godkjente stemmesedler.
4. Har ingen kandidat fått et tilstrekkelig antall førstestemmer, strykes den kandidat som har færrest førstestemmer, og på de stemmesedler hvor den strøkne sto først, skal det telles opp hvem som har kommet frem på førsteplass. Dette regnes som førstestemmer som kommer i tillegg til førstestemmene fra første opptelling. Dette pågår til en kandidat er valgt etter tredje ledd. Har to eller flere kandidater samme antall førstestemmer, avgjøres det ved loddtrekning hvem som skal strykes.

---

eliminert fra opptellingen. Andrepreferansene fra den eliminerte kandidaten fordeles deretter på de andre kandidatene. En ny runde med opptelling starter, den som nå får 50 prosent av stemmene er valgt (førstepreferansene pluss de refordelte andrepreferansene). Prosessen repeteres helt til en kandidat oppnår alminnelig flertall. *Supplerende stemmegivning* er en annen metode som sikrer at kandidaten oppnår bred støtte. Forskjellen fra alternativ stemmegivning er at velgerne bare får indikere en førstepreferanse og en andrepreferanse. Får en kandidat mer enn halvparten av stemmene er hun eller han valgt. Dersom det ikke er tilfelle blir alle kandidatene, med unntak av de to toppkandidatene, eliminert fra opptellingen. De eliminerte kandidatenes andrepreferanser blir deretter fordelt på de to kandidatene som står igjen. Som regel, men ikke alltid, vil dette være med mer enn halvparten av stemmene.

³⁰ Disse bestemmelsene bygger på Valgreglement for Universitetet i Oslo 5. mai 2015, vedlegg 2 om fremgangsmåte ved preferansevalg, se I nr. 5 og 6 og V nr. 2 og 3.

På bakgrunn av høringen **opprettholder Kirkerådet** forslaget om en ordning hvor det er krav om en samlet stemmeandel etter vekting på over 50 prosent for å vinne valget, om nødvendig gjennom to valgog ganger. Selv om dette vil bidra til at avstemningsprosedyren blir noe forlenget som følge av at det er to valgog ganger, vil det sikre at den som blir valgt har over 50 prosents vektet oppslutning og dermed bred tillit i kirken og i bispedømmet.

Hemmelig stemmegivning

Etter gjeldende ordning er stemmegivningen i menighetsrådet hemmelig. Det innebærer at menighetsrådets avstemning skal foregå for lukkede dører. Prester, kateketer, diakoner og kantorer som er stemmeberettiget skal ikke delta i stemmegivningen i menighetsrådet. Bakgrunnen er at de har en selvstendig stemmerett i avstemningen. I Kirkerådets veiledning til regelverket har det vært lagt til grunn at disse ikke skal delta i menighetsrådets behandling av saken, hverken i den forberedende rådslagning eller stemmegivningen. Kirkerådet foreslo i høringen av 16. desember 2016 at dette presiseres i regelverket. Dette er først og fremst aktuelt der menighetsrådet avgir stemme som kollegium.

Når Kirkerådet nå foreslår at de enkelte menighetsrådsmedlemmene avgir stemme, jf. avsnitt 3.6, kan det vurderes om stemmegivningen må finne sted i et menighetsrådsmøte. Ved eventuell indirekte valgog gang av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet er det etter gjeldende ordning fastsatt at stemmegivningen finner sted i menighetsrådsmøte i perioden 1. til 30. november i valgåret, jf. regler 8. april 2014 nr. 1370 for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet § 2-1 første og annet ledd. Dersom det er aktuelt gjelder dette tilsvarende for ungdomsrådet i bispedømmet. Det kan fastsettes at dette skal skje ved å ta inn et nytt fjerde ledd i reglenes § 5:

Stemmegivningen for stemmeberettigede i kategoriene § 4 a) og d) finner sted i rådsmøte. Rådsmøtet hvor stemmegivningen finner sted, avholdes innen et tidsrom fastsatt av Kirkerådet. Rådslagningen i rådsmøtet skal være hemmelig.

En fordel med å fastsette en slik bestemmelse vil være at disse gruppene av stemmeberettigede får anledning til å foreta en rådslagning med andre rådsmedlemmer, slik at stemmegivningen kan bli foretatt på et bedre informasjonsgrunnlag enn ellers. En ulempe kan være at det vil måtte tas høyde for at det blir mulig å avholde et rådsmøte innen tidsrommet for hver valgog gang, noe som vil kunne forlenge nominasjons- og valgprosessen noe. Så lenge tidsplanen for nominasjons- og valgprosessen er fastsatt i god tid, trenger det imidlertid ikke medføre at prosessen blir forlenget veldig mye. **Kirkerådet anbefaler** derfor at det tas inn en slik bestemmelse i reglenes § 5 for å legge til rette for et godt informert valg for menighetsråds- og ungdomsrådsmedlemmene.

3.9 Uttalerett ved utpeking av biskoper

Etter dagens ordning skal biskopene gi en grunnlagt uttalelse etter at den kirkelige avstemningsrunden er avsluttet. Bispedømmerådet skal også gi en uttalelse, men denne skal ikke være begrunnet.

Dersom en går inn for en ren valgog dning av biskoper, slik Kirkerådet gjør, faller uttaleretten bort. Dette avsnittet er derfor ikke relevant for en ordning med rent

bispevalg. For fullstendighetens skyld redegjøres det likevel for temaene i høringsnotatet og høringsinstansenes tilbakemeldinger.

Kirkerådet viste i høringsnotatet til at biskopenes uttalelser tidligere fungerte som en slags erstatning for intervju. I dag gjennomfører bispedømmerrådet intervjuer med potensielle kandidater som har sagt seg villige til å bli vurdert for nominasjon i forkant av nominasjonen. I tillegg gjennomfører Kirkerådets arbeidsutvalg intervju med de tre gjenstående kandidatene etter den rådgivende avstemningen.

Det at biskopen innehar læreansvar, kan tilsi at de øvrige biskopene som innehavere av læreansvaret bør være involvert i nominasjons- og utpekingsprosessen gjennom å gi uttalelse om kandidatene.

På den annen side kan det vurderes om innføringen av en praksis med intervju tilsier at det ikke lenger vil være nødvendig med uttalelser fra biskopene. En skriftlig vurdering av kandidaters skikkethet som biskoper kan være en krevende øvelse når et forholdsvis stort antall personer, medlemmene av Kirkerådet, får kjennskap til disse. I praksis gir biskopene forholdsvis korte begrunnelser. Videre kan det vurderes om det er heldig for fremtidig samarbeid at biskopene foretar en nærmest kollegial avstemning om hvem de ønsker seg som kollega.

Dersom biskopenes uttalerett ikke videreføres, kan en vurdere om biskopene bør gis en annen rolle i prosessen. En mulighet er å videreføre uttaleretten, men fastsette at biskopenes uttalelser ikke skal være grunnlagt. I høringsnotatet av 16. desember 2016 foreslo Kirkerådet dette i regelforslagene for ordningene med tilsetning i Kirkerådet og tilsetning i et særskilt tilsettingsorgan.

Ordringen hvor bispedømmerrådet gir en uttalelse etter den kirkelige avstemningsrunden er avsluttet, ble prøvd ut gjennom prøveordningen fra 2004 og innført som en alminnelig ordning fra 2012. Kirkemøtekomiteen la i 2012 vekt på at bispedømmerrådets uttalerett ville styrke det regionale leddet og bispedømmerrådets rolle i prosessen, jf. sak KM 10/12.

I Kirkerådets utredning til Kirkemøtets behandling av bispevalgsaken i 2007 ble det pekt på at et alternativ til at professorer i teologiske fag og ledere av praktisk-teologiske utdanninger avgir stemme i den rådgivende avstemningen, kan være å be rektorene ved de tre teologiske fakultetene om å gi en begrunnet uttalelse om hvem de anser som mest skikket til å være biskop (jf. sak KM 9.1.1/07 side 39).

I høringen var det forholdsvis få instanser som uttalte seg til dette spørsmålet. *Bjergvin biskop, Bjergvin bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd, Møre biskop og Stavanger bispedømmeråd* går inn for at biskopenes uttalelser skal grunnngis. Det samme gjør blant annet *Det teologiske menighetsfakultet. Preses i Bispemøtet og Nittedal menighetsråd* mener på den annen side at biskopenes uttalelser ikke skal være grunngitte. *Preses* peker på at «Det er, som høringsnotatet også peker på, en nokså krevende øvelse med skriftlige vurderinger av kandidatene ved den nåværende ordning.»

Sør-Hålogaland bispedømmeråd og Møre biskop anbefaler i tillegg en særbestemmelse om at avtroppende biskop ikke skal gi uttalelse om ny biskop.

Tjensvoll menighetsråd og Prosten i Lofoten går inn for å gi rektorene av de teologiske fakultetene en uttalerett.

Kirkerådets vurderinger

Dersom det ikke blir en ren valgordning, **anbefaler Kirkerådet** på bakgrunn av høringen at biskopenes uttalelser forblir begrunnede. Bispedømmerådets uttalelse bør fortsatt ikke begrunnes. Videre kan det gis en særbestemmelse om at avtroppende biskop ikke skal gi uttalelse om sin etterfølger. I det tilfelle det ikke blir en ren valgordning, går Kirkerådet heller ikke inn for å regelfeste en rett for rektorene til de tre teologiske fakultetene som er representert med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet til å avgi uttalelse.

3.10 Spørsmål om åremål

Kirkemøtet 2012 vedtok at åremål skulle vurderes i forbindelse med den fremtidige gjennomgangen av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper (sak KM 10/12, vedtakspunkt 7). Argumenter som har vært trukket frem har vært et ønske om å få inn flere yngre biskoper, et ønske om å sørge for mer sirkulasjon i bispekollegiet, og en vurdering av at det kan være krevende å sitte som biskop til en går av med pensjon. I høringsnotatet gjorde Kirkerådet rede for spørsmålet om det rettslig sett er adgang til å tilsette biskoper på åremål. Kirkerådet viste til at det følger av forarbeidene til endringene i kirkeloven i 2016 at Kirkemøtets organisering av arbeidsgiveransvaret overfor biskopene ivaretas innenfor de begrensningene som følger av alminnelig arbeidsrett og avtalemessige forhold. Etter arbeidsmiljøloven § 14-9 er hovedregelen at arbeidstaker skal ansettes fast. Arbeidsmiljøloven § 14-10 første ledd slår imidlertid fast at «øverste leder i en virksomhet kan ansettes på åremål». På bakgrunn av ordlyden i § 14-10 sammenholdt med andre bestemmelser i loven der uttrykket «øverste leder i virksomheten» benyttes, samt lovens forarbeider, konkluderte Kirkerådet med at det ikke er rettslig adgang til å tilsette biskoper på åremål. Unntaket er preses, som etter Kirkerådets vurdering kan tilsettes i en åremålsstilling, dersom det er ønskelig.

Et flertall av biskopene og bispedømmerådene som har uttalt seg om spørsmålet – *Preses i Bispemøtet, Hamar biskop, Sør-Hålogaland biskop, Nord-Hålogaland biskop og Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Agder og Telemark bispedømmeråd, Borg biskop, Borg bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd og Stavanger bispedømmeråd*– gir uttrykk for at de er imot en ordning med åremål. Det samme gjør fire menighetsråd, *Prosten i Vest-Nedenes, Domprosten i Kristiansand, Prosten i Øvre Telemark, Prosten i Nedre Romerike og Prosten i Aust-Nedenes*.

En del av høringsinstansene tok likevel til orde for at biskopene bør tilsettes på åremål. Det gjelder 14 menighetsråd, *Prosten i Fosen, Prosten i Orkdal, Prosten i Indre Troms, KA, Presteforeningen, VID vitenskapelige høyskole, Diakonforbundet, Oslo bispedømmeråd, Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd*. I tillegg var det en del høringsinstanser som ba Kirkerådet om en ytterligere utredning av spørsmålet.

Kirkerådet har på bakgrunn av høringsrunden valgt å gi en mer utfyllende redegjørelse for det rettslige grunnlaget for åremålsstillinger i kirken.

Utgangspunktet er at Den norske kirke som arbeidsgiver i hovedsak er ført inn under den alminnelige arbeidsrettslige lovgivningen (arbeidsmiljøloven, arbeidstvistloven, ferieloven mfl.), og at lovgivningen i begrenset grad fastsetter særskilte regler for Den norske kirke som arbeidsgiver, jf. Prop. 55 L (2015–2016) side 28–29, 31. Fra 1. januar 2017 ble kirkelovens bestemmelse om at Kirkerådet tilsetter biskoper etter

forskrift om fremgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet opphevet.³¹ I forarbeidene til lovendringene uttalte departementet at:

«Kirkemøtet vil etter dette kunne organisere utøvelse av arbeidsgiveransvaret overfor disse arbeidstakerne på et friere grunnlag, innenfor de begrensningene som følger av alminnelig arbeidsrett og avtalemessige forhold» (Prop. 55 L (2015–2016) side 57).

Etter arbeidsmiljøloven § 14-9 er hovedregelen at arbeidstaker skal ansettes fast. Arbeidsmiljøloven § 14-10 første ledd har imidlertid en bestemmelse om åremål:

§ 14-10. Åremål

(1) Øverste leder i en virksomhet kan ansettes på åremål.

Med *virksomhet* i arbeidsmiljølovens forstand menes det i utgangspunktet rettssubjektet Den norske kirke. I en rekke bestemmelser i loven er virksomhetsbegrepet viktig for å avgrense den enkelte bestemmelse sitt nærmere innhold. Det er altså bare én virksomhet i lovens forstand, med mindre det er klare holdepunkter i den aktuelle bestemmelse for å legge til grunn et snevrere virksomhetsbegrep enn rettssubjektet som sådan.³² Slike holdepunkter er vanskelig å se i samband med åremålsbestemmelsen. Vernehensyn taler tvert imot å følge den alminnelige regel om at virksomheten sammenfaller med rettssubjektet.³³

Når det gjelder hvem som kan regnes som *øverste leder*, kaster forarbeidene til arbeidsmiljøloven lys over saken. Da bestemmelsen om åremål første gang kom inn i arbeidsmiljøloven § 58 A nr. 1 i 1995, uttalte departementet

«Bruken av åremålsstillinger bør begrenses til toppstillinger i de enkelte virksomheter. Begrepet «toppledere» er noe uklart og gir få konkrete holdepunkter. Departementet ser det som viktig å presisere at begrepet har til hensikt kun å dekke ledere på øverste administrative plan, med et utstrakt selvstendig ansvar. Vanligvis bør dette ansvaret inkludere budsjetansvar og resultatansvar for hele virksomheten. Det tas sikte på lederstillinger hvor det stilles særlige og store krav til lederegenskaper. Etter departementets oppfatning vil begrepet «øverste leder» være mer dekkende for hvilke stillinger det åpnes for åremålstilsetting i.

I begrepet «øverste leder» ligger at det normalt bare er aktuelt med en leder tilsatt på åremålskontrakt. Bare i tilfeller hvor flere ledere deler det øverste lederansvaret, vil det være aktuelt med flere ledere på åremål» (Ot.prp. nr. 50 (1993–1994) side 177).

³¹ Regelverk som er gitt med hjemmel i denne bestemmelsen vil fortsatt gjelde så langt reglene også kunne vært gitt etter endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017. Gjennom endringene i kirkeloven vil Kirkemøtet etter § 31 ha myndighet til å fastsette tjenesteordning og gi nærmere regler om vilkår mv. for prester, proster og biskoper, i tillegg til at Kirkemøtet etter § 24 fjerde ledd vil ha myndighet til å treffe avgjørelser og opptre på vegne av rettssubjektet Den norske kirke når det ikke er fastsatt i eller i medhold av lov at myndigheten er lagt til et annet organ. Regler om fremgangsmåten ved nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper kunne derfor også vært gitt etter endringene i kirkeloven. Det innebærer at regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper fortsatt vil gjelde med et nytt hjemmelsgrunnlag, inntil Kirkemøtet velger å endre regelverket gjennom denne saken.

³² «En fortolkning av virksomhetsbegrepet som innebærer at det skal forstås snevrere enn arbeidsgivers samlede virksomhet må i henhold til dette ha et særskilt grunnlag» (NOU 2004: 5 Arbeidslivslovutvalget side 149 andre spalte).

³³ Dette kommer tydelig frem ved å sammenligne med bestemmelsen i aml. § 15-16, der det samme uttrykket som i § 14-10 er benyttet. Utrykket må ha samme innhold der det benyttes i loven. Arbeidsmiljøloven § 15-16 gir et svekket stillingsvern for arbeidstaker, slik at et snevert virksomhetsbegrep er til ugunst for arbeidstaker.

I forarbeidene til den gjeldende arbeidsmiljøloven § 14-10 er det presisert at:

«Paragrafens første og andre ledd er en direkte videreføring av arbeidsmiljøloven § 58 A nr. 1 bokstav d. I begrepet «øverste leder» ligger at det normalt bare er aktuelt med en leder ansatt på åremålskontrakt i hver virksomhet. Bare i de tilfeller der flere ledere deler *den* øverste lederstillingen vil det være aktuelt med flere ledere på åremålskontrakter» (Ot.prp.nr 49 (2004-2005) side 333).

Dette er en presisering, sammenlignet med forarbeidene da bestemmelsen opprinnelig ble innført. Det tydeliggjøres at det kun er tilfeller hvor flere ledere deler «*den* øverste lederstillingen» at det åpnes for flere ledere på åremålskontrakter.

For ordens skyld viser Kirkerådet også til arbeidsmiljøloven § 14-11 om virkninger av ulovlig midlertidig ansettelse, hvor det i første ledd første og annet punktum heter at:

Dersom det foreligger brudd på bestemmelsene i §§ 14-9 eller 14-10, skal retten etter påstand fra arbeidstaker avsi dom for at det foreligger et fast arbeidsforhold eller at arbeidsforholdet fortsetter. I særlige tilfeller kan retten likevel, etter påstand fra arbeidsgiver, bestemme at arbeidsforholdet skal opphøre dersom den etter en avveining av partenes interesser finner at det vil være åpenbart urimelig at arbeidsforholdet fortsetter.

Oslo bispedømmeråd uttaler at det synes mulig at stilling som biskop også må kunne lyses ut på åremål, med henvisning til at det lyses ut mange stillinger på åremål i staten. *Oslo bispedømmeråd* mener derfor Kirkerådet har konkludert for raskt. Til det vil Kirkerådet peke på at stillingene i staten er regulert av særbestemmelser om åremål i tjenestemannsloven,³⁴ som har en større åpning for åremålsstillinger enn arbeidsmiljøloven. Tjenestemannsloven § 3 nr. 2 bokstav f. slår fast at «tjenestemann skal tilsettes fast, medmindre (...) tjenestemannen skal tjenestegjøre i åremålsstilling». Nærmere regler om vilkårene for bruk av åremålsstilling er fastsatt i forskriften til tjenestemannsloven § 3. Merk at det i forskriften § 3 nr. 1 første ledd siste punktum heter at «åremål nyttes ikke når (...) det (...) er særlig viktig at lederen har en uavhengig stilling». Disse bestemmelsene gir en større åpning for åremålsstillinger enn det arbeidsmiljøloven gjør, noe som delvis også henger sammen med at statens har flere virksomheter i arbeidsmiljølovens forstand enn det som er mulig utenfor staten. I og med at tjenestemannsloven ikke gjelder for ansatte i Den norske kirke, er en sammenligning med statlige tjenestemenn ikke relevant for den rettslige adgangen til å foreta åremålsstilling av biskoper.

Kirkerådet vil også peke på at *Kampen menighetsråds* henvisning til at det i mange andre sammenhenger finnes «offentlige organ som har åremål på flere nivå og på parallelle funksjoner», blant annet i høyere utdanning, heller ikke er en relevant parallell. For det første innebærer endringene av kirkeloven i 2016 at «Den norske kirke [ikke] kan [...] ses på som en del av den offentlige forvaltningen», jf. Innst. 256 L (2015–2016) side 7, sml. Prop. 55 L (2015–2016) side 58. Den norske kirkes organer regnes derfor ikke generelt som offentlige organer. For det andre finnes det egne særskilte lovbestemmelser som regulerer åremålsstillinger ved

³⁴ For ordens skyld skal det også vises til at regjeringen har fremmet et lovforslag om en ny lov om statens ansatte mv., jf. Prop. 94 L (2016–2017). Hvis lovforslaget blir vedtatt, vil tjenestemannsloven oppheves fra den nye lovens ikrafttredelse, jf. lovforslaget § 45. I skrivende stund er forslaget til behandling i Stortinget. Foreløpig dato for første gangs behandling av proposisjonen er satt den 12. juni 2017. Dokumentet til Kirkemøtet vil oppdateres i etterkant som følge av dette.

utdanningsinstitusjoner, både ved at de også er underlagt tjenestemannsloven, og ved at det er egne detaljerte bestemmelser om ansettelse på åremål i universitets- og høyskoleloven § 6-4.³⁵

For helhetens skyld skal det også pekes på at det i kommunal sektor finnes særskilte lovbestemmelser om åremålstilsetting. Kommuneloven § 24 nr. 2 fastsetter at

Kommunestyret og fylkestinget kan selv bestemme at ledende administrative stillinger, herunder ledere av kommunale og fylkeskommunale foretak, skal ansettes på åremål. Det samme gjelder for ombud. Åremålsperioden skal være på minst seks år.

Tjenestemannsloven, universitets- og høyskoleloven og kommuneloven har altså andre lovbestemmelser med spesialregler om åremål, som ikke kommer til anvendelse for stillinger i Den norske kirke.

På bakgrunn av ordlyden i § 14-10 sammenholdt med andre bestemmelser i arbeidsmiljøloven der uttrykket «øverste leder i virksomheten» benyttes, lovens forarbeider, samt redegjørelsen ovenfor, **fastholder Kirkerådet** at det ikke er rettslig adgang til å tilsette biskoper på åremål etter arbeidsmiljølovens bestemmelser.

Oslo bispedømmeråd uttaler at «om regelverket virkelig legger begrensninger, må dette kunne endres». Kirkerådet understreker at det naturligvis er mulig for Stortinget å endre norske lover. Kirkemøtet kan derfor sende en anmodning til regjering og storting om å gi en lovbestemmelse i den kirkelige lovgivningen. For ordens skyld skal det da opplyses at det vil innebære at det gis flere særskilte lovbestemmelser i fremtidig lovgivning om Den norske kirke enn det Kirkemøtet tidligere synes å ha lagt til grunn som nødvendig, jf. sakene KM 10/15 og 11/15.

---

³⁵ Bestemmelsen lyder som følger:

§ 6-4. Ansettelse på åremål

(1) Ansettelse på åremål kan benyttes for:

- a) rektor
  - b) administrerende direktør
  - c) prorektor
  - d) leder for avdeling og grunnenhet
  - e) - - -
  - f) postdoktorstillinger
  - g) stipendiater
  - h) vitenskapelige assistenter
  - i) spesialistkandidater
  - j) undervisnings- og forskerstillinger når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet
  - k) stilling på innstegsvilkår
- (2) Åremålsperioden etter første ledd bokstavene a, c og d, skal være fire år. Ingen kan være ansatt på åremål etter bokstavene a og c i en sammenhengende periode på mer enn åtte år, og ikke mer enn tolv år etter bokstav d. Når særlige grunner taler for det, kan departementet, etter forslag fra styret, fastsette en annen åremålsperiode enn fire år.
- (3) Åremålsperioden for ansatte nevnt i første ledd bokstavene b og j, kan være fire til seks år. Ingen kan være ansatt på åremål etter denne bestemmelsen i en sammenhengende periode på mer enn tolv år.
- (4) For stillinger etter første ledd bokstavene f til i gir departementet forskrift om varighet, arbeidets omfang og innhold, og om adgangen til å fornye ansettelsesforholdet. Departementet kan gi forskrift om beregning av tjenestetid for stipendiater etter tjenestemannsloven §§ 9 og 10.
- (5) For stillinger etter første ledd bokstav k kan departementet fastsette forskrift om vilkår for å ansette i stillingen og varighet. Oppnås de fastsatte kompetansekravene, skal vedkommende ansettes i fast stilling ved utløpet av åremålsperioden.

Kirkerådet viser til at forslaget om åremålstilsetting ikke har fått stor støtte i høringen. **Kirkerådet går derfor ikke inn** for at Kirkemøtet skal be om en slik lovhjemmel.

Særlig om åremål for preses

At det ikke er rettslig adgang til å foreta åremålstilsetting av biskopene, betyr ikke nødvendigvis at det ikke er adgang til å foreta åremålstilsetting av preses i Bispemøtet. Ut fra ordlyden i den aktuelle bestemmelsen er det etter Kirkerådets syn rom for å legge til grunn at preses i Bispemøtet og Kirkerådets direktør i arbeidsmiljølovens forstand deler den øverste lederstillingen i rettssubjektet, slik at det vil være adgang til å tilsette preses på åremål. Bakgrunnen for en slik vurdering er at man ikke uten videre kan si at den ene lederstillingen er direkte overordnet den andre. I denne vurderingen er det mer tale om *sideordnede* stillinger.

I utredningen *Styrking av funksjonen som preses i Bispemøtet* fra en arbeidsgruppe fra Kirkerådet og Bispemøtet, som ble levert i 2009, ble spørsmålet om åremål for preses vurdert. Et flertall på tre i arbeidsgruppen gikk inn for åremål for preses, mens et mindretall på to gikk inn for at det ikke skulle være noe åremål. Dersom en åremålsordning innføres, var

«hele utvalget samstemt i at åremålet bør være 10 år, og at det ikke kan forlenges. Dersom en kandidat har mindre enn 10 år igjen frem til aldersgrensen, skal ikke dette være til hinder for å velges til preses» (side 43).

På bakgrunn av utredningen fra arbeidsgruppen uttalte Bispemøtet i 2009 at «Bispemøtet mener at det er vanskelig å se for seg åremål for presesvervet når dette blir et eget embete», jf. sak BM 35/09.

I høringsnotatet av 16. desember 2016 drøftet Kirkerådet enkelte spørsmål det eventuelt måtte tas stilling til dersom en går inn for en ordning med åremål for preses.

For det første pekte Kirkerådet på at det må tas stilling til lengden for åremålet og om en skal ha en mulighet for ny åremålsperiode. En mulighet er å ha en åremålsperiode på for eksempel seks år. Dette er den normale åremålsperioden for åremål i staten.³⁶ Et alternativ er å legge til grunn en lengre åremålsperiode på ti eller tolv år. Arbeidsgruppen som utredet spørsmålet om *Styrking av funksjonen som preses i Bispemøtet* anbefalte en periode på ti år, mens et dansk lovforslag om åremål for biskoper foreslo tolv år. Videre viste Kirkerådet til at spørsmålet om lengden på åremålsperioden må ses i sammenheng med hvorvidt det vil være adgang til gjenvalg eller fornyet åremålstilsetting. En lengre åremålsperiode vil kunne tilsi at det ikke bør være adgang til fornyelse, mens en kortere åremålsperiode kan tilsi at det bør være adgang til fornyelse. Kirkerådet pekte på at en bør være oppmerksom på at det vil kunne være krevende for en sittende preses å stå på gjenvalg eller bli vurdert for fornyelse med tanke på avstemningsprosedyre mv. Hensynet til biskopens uavhengighet kan også tilsi at det ikke bør være adgang til fornyelse hvis Kirkerådet er tilsettingsorgan, noe som i så fall tilsier en lengre åremålsperiode, uten mulighet til fornyelse.

Kirkerådet viste i høringsnotatet også til at arbeidsgruppen som utredet spørsmålet om *Styrking av funksjonen som preses i Bispemøtet* var samstemt i å anbefale

³⁶ Statens Personalhåndbok 2017 pkt. 2.2.8.

«at det lages ordninger for at den som fratrer som preses fortsatt har en stilling frem til aldersgrense/pensjon (...). En retrettordning vil etter utvalgets oppfatning innebære at tittelen som biskop beholdes, det kirkelige tilsettingsforhold opprettholdes, biskopen gis kirkelige oppgaver tilpasset sin erfaring og kompetanse ved at biskopen stilles til disposisjon for vedkommende kirkelig organ eller gis oppgaver etter eget ønske f.eks innen menighets- eller spesialprestetjeneste» (side 43).

Dersom det etableres en ordning med åremål for preses, ga Kirkerådet i høringsnotatet uttrykk for at det også bør etableres en ordning med rettetmuligheter for den som fratrer stillingen.

I tillegg til de som gikk inn for åremål for biskoper generelt, er det fire andre menighetsråd som i høringen gikk inn for at det bør være åremål for preses, mens ett menighetsråd gikk imot en åremålsstilling for preses. I tillegg går *Prosten i Sør-Gudbrandsdal* inn for åremålstilsetting for preses.

Kirkerådet går ikke inn for åremålstilsetting av preses.

3.11 Kandidater som trekker seg etter nominasjonen

Som et utgangspunkt er det forventet av kandidater som har sagt seg villige til å bli vurdert for nominasjon til biskop, at de vil stå i prosessen helt til tilsettingen eller valget er avgjort. Samtidig vil det alltid kunne oppstå uventede forhold som likevel gjør at en kandidat ser behov for å trekke seg underveis i prosessen. Kirkerådet understreker at slik må det være.

Det legges ikke opp til å regelfeste prosedyrer for hva som skjer, dersom en kandidat trekker seg underveis. Det vil være vanskelig å ta høyde for alle situasjoner som kan oppstå. Om en kandidat trekker seg rett etter nominasjon, før avstemningsrunden, vil det kunne medføre behov for en annen håndtering enn dersom en kandidat trekker seg dagen før Kirkerådets eller tilsettingsorganets tilsettingsmøte.

Kirkerådet legger derfor til grunn at Kirkerådet, som regelverksforvalter, har tolkningsmyndighet til å vurdere prosedyren for det enkelte tilfelle. Dette ble ikke kommentert av høringsinstansene.

3.12 Disiplinærspørsmål knyttet til biskopene

Kirkemøtet vedtok i 2016 at det er Den norske kirkes klagenemnd som treffer vedtak om oppsigelse, suspensjon og avskjed av biskop, jf. regler for Den norske kirkes klagenemnd § 2 c). Dette var ut fra en overordnet vurdering av at det bør unngås å skape ordninger som i unødig grad setter biskopene i et underordningsforhold til Kirkerådet. Dette ble ikke kommentert av høringsinstansene. **Kirkerådet ser ikke grunnlag til å endre dette.**

3.13 Mandat og sammensetning for et eventuelt særskilt tilsettingsorgan

Sammensetning

I høringsnotatet av 16. desember 2016 pekte Kirkerådet på at dersom en går inn for en ordning med særskilt tilsettingsorgan må en også ta stilling til tilsettingsorganets mandat og sammensetning. Et alternativ for sammensetningen er at tilsettingsorganet kan bestå av preses i Bispemøtet (leder), tre representanter valgt av og blant Kirkemøtets medlemmer og tre representanter valgt av og blant vedkommende bispedømmeråds medlemmer. Ved tilsetting av preses kan det vurderes om visepreses eller lederen av Kirkerådet trer inn i preses sitt sted som leder av tilsettingsorganet.

En annen mulighet som ble skissert i høringsnotatet er at tilsettingsorganet kan bestå av fem medlemmer, preses i Bispemøtet (leder), to faste medlemmer valgt av og blant Kirkemøtet og to valgt av og blant bispedømmerådet i det aktuelle bispedømmet for den enkelte tilsettingsprosess. En fordel med en slik ordning er at antallet medlemmer i tilsettingsorganet reduseres, noe som åpner for mer effektive og inngående drøftelser om hvilke kandidater som er best egnet som biskoper.

Ved en etablering av et slikt tilsettingsorgan bør det regelfestes at Kirkemøtet og bispedømmerådet må tilstrebe en kjønnsbalanse i deres valg av medlemmer til tilsettingsorganet.

For å ivareta biskopenes uavhengighet, bør det vurderes om det bør regelfestes at Kirkerådets medlemmer er utelukket fra å bli valgt til tilsettingsorganet. Dersom Kirkemøtet for eksempel velger Kirkerådets leder og nestleder som Kirkemøtets representanter i tilsettingsorganet, vil etableringen av et særskilt tilsettingsorgan ikke medføre at biskopenes uavhengighet blir styrket i særlig større grad enn ved en tilsetting i Kirkerådet.

Uavhengig av hvilken sammensetning en eventuelt legger til grunn, pekte Kirkerådet på at balansen mellom den vigslede tjeneste med Ord og sakrament og valgte representanter som representerer det alminnelige prestedømme («embete og råd») bør ivaretas i sammensetningen av organet. Dette kan for eksempel ivaretas ved at preses har fast plass i tilsettingsorganet.

I høringen er det 41 prosent av menighetsrådene som går inn for en ordning med særskilt tilsettingsorgan som uttaler seg om sammensetningen. 31 prosent går inn for en sammensetning på fem medlemmer i tråd med høringsnotatets forslag. Det samme gjør *Møre biskop*, *Bjørqvinn biskop* og *Bjørqvinn bispedømmeråd*.

Fåberg menighetsråd ber på den annen side om «at det vurderes om det kan være hensiktsmessig med utvidelse av antall lokale deltakere i tilsettingsorganet slik at disse kommer i overvekt». *Hamar menighetsråd* mener at prestetjenesten bør være representert i tilsettingsrådet gjennom en representant fra fagforeningene.

Hamar biskop, *Sør-Hålogaland biskop* og *Borg biskop* går inn for en sammensetning med preses, fire medlemmer valgt av Kirkemøtet og to medlemmer valgt av og blant bispedømmerådets medlemmer i det aktuelle bispedømmerådet. *Hamar biskop* foreslår at også medlemmene valgt av Kirkemøtet skal være valgt blant Kirkemøtets medlemmer, hvorav minst tre av medlemmene skal være leke, samt at biskopen i vedkommende bispedømme skal være utelukket fra å bli valgt til

tilsettingsorganet. *Sør-Hålogaland biskop* slutter seg til dette. Disse organene er alle opptatt av at reglene må sikre at ikke et bispedømmeråd både nominerer og samtidig utgjør flertallet i tilsettingsorganet.

Preses anbefaler at man ser på mulighetene for at de nasjonalt oppnevnte representantene ikke oppnevnes blant de valgte medlemmene av Kirkemøtet, men at Kirkemøtet velger blant egnede eksterne kandidater. *Gamlebyen og Grønland menighetsråd* mener at det bør regelfestes at Kirkerådets medlemmer er utelukket fra å bli valgt til et slikt tilsettingsråd.

Ettersom **Kirkerådet** går inn for en ren valgordning, anses det unødvendig å ta stilling til tilsettingsorganets sammensetning.

Valgperiode

Kirkerådet tok i høringen av 16. desember 2016 også opp spørsmålet om hvor lang periode tilsettingsorganet skal velges for. En mulighet er å la organet velges i første møte i Kirkemøtets valgperiode for en periode på fire år. Alternativt kan en lengre periode på seks eller åtte år vurderes, med hensikt å sikre at organet kan ha et langsiktig og helhetlig perspektiv på utpeking av biskoper.

Det er forholdsvis få som har uttalt seg eksplisitt til dette i høringen, ut over generelt å gi tilslutning til forslaget i høringsnotatet om en fire års valgperiode. *Sarpsborg menighetsråd* anbefaler en valgperiode på seks til åtte år og argumenterer med at det lettere vil skape en kontinuitet og vil kunne gi et langsiktig perspektiv, og ikke bare være avhengig av Kirkerådets sammensetning i øyeblikket, når det gjelder teologisk profil og kirkepolitiske interesser. *Lillehammer menighetsråd* og *Nordre Ål menighetsråd* foreslår at medlemmene utpekes det tredje året i valgperioden og sitter for fire år, for å sikre at de som skal utpeke medlemmer til dette organet har erfaring fra kirkelig rådsvirksomhet, og for å bidra til kontinuitet mellom bispedømme- og kirkemøteperiodene.

Ettersom **Kirkerådet** går inn for en ren valgordning, anses det i utgangspunktet unødvendig å ta stilling til tilsettingsorganets valgperiode. Samtidig er det naturlig å vise til at det er et vanlig demokratisk prinsipp at organer ikke bør velges for perioder på over fem år.³⁷ Det er derfor nærliggende å legge til grunn at det ville være naturlig med en valgperiode på fire år, dersom en skulle gå inn for en ordning med et slikt tilsettingsorgan.

3.14 Andre spørsmål

I høringen ble det også spilt inn noen andre tilbakemeldinger på prosessen med utpeking av biskoper. Kirkerådet skal i det følgende gå nærmere inn på noen av disse spørsmålene.

Flere høringsinstanser er opptatt av at prosessen forenkles og forkortes. Presteforeningen konkretiserer dette til at de mener prosedyrene rundt nominasjon, supplerende nominasjon, valg og opptelling bør utformes slik at prosessen ved bispevalg kan gjennomføres i løpet av seks til åtte uker. Kirkerådet viser til at en ordning med rent valg vil innebære en forenkling sammenlignet med en ordning med rådgivende avstemning og tilsetting. Samtidig vil også ordningen med rent valg

---

³⁷ Se Venezia-kommisjonens *Code of Practice in Electoral Matters* punkt 6.

av biskop, slik Kirkerådet foreslår den, innebære at det vil være behov for noe tid til gjennomføringen. Det må gis tilstrekkelig tid for stemmeberettigede til å fremme tilleggs kandidater gjennom supplerende nominasjon, det må være tilstrekkelig tid for de stemmeberettigede til å avgi stemme i første valgomgang og tilsvarende med tid til å gjennomføre annen valgomgang.

Det var også høringsinstanser som ga uttrykk for viktigheten av god informasjon om de ulike kandidatene. *Presteforeningen* foreslo at det før avstemningen avholdes en offentlig høring med alle nominerte kandidater som skal legge vekt på sentrale områder i biskopens tjeneste som teologi, ledelse og kommunikasjon. Forslaget innebærer at høringen streames og legges offentlig tilgjengelig i avstemningsperioden. **Kirkerådet støtter** dette, og foreslår å ta inn en slik bestemmelse i reglene.

Sør-Hålogaland bispedømmeråd ber om at det utarbeides klare retningslinjer for hva som anses som sentrale biografiske opplysninger om kandidatene utover det som finnes i dag. Kirkerådet merker seg dette innspillet, men etter **Kirkerådets vurdering** anses det som lite hensiktsmessig å behandle dette innenfor rammen av en kirkemøtesak. Kirkerådet vil følge dette opp i etterkant av Kirkemøtets behandling av reglene.

Enkelte høringsinstanser, blant annet Nord-Hålogaland biskop og Nord-Hålogaland bispedømmeråd, mener reglene bør hindre at det går parallelle prosesser for å utpeke biskoper i flere bispedømmer samtidig. **Kirkerådet støtter** dette poenget, og foreslår en bestemmelse om dette i reglene.

Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd og *KA* foreslår at bispedømmerådet må begrunne nominasjonen sin. *KA* viser til at dette blant annet vil avlaste den enkelte kandidat i forhold til å måtte «selge seg»/drive valgkamp for seg selv etter nominasjon og dermed kanskje gjøre prosessen mindre belastende for kandidatene. **Kirkerådet støtter** dette og foreslår en bestemmelse i reglene om dette.

Frogner menighetsråd i Oslo mener regelforslagene i høringsnotatet har alvorlige mangler, ettersom kvalifikasjons- og kompetansekravene er uklart formulert og kriteriene som legges til grunn for valg/utpeking av biskop ikke blir synliggjort. Menighetsrådet mener det må stilles reelle kunnskaps- og kvalifikasjonskrav til biskopene, og at vurderingene som lå til grunn for biskopenes nominasjon må gjøres kjent for velgerne. Kirkerådet viser til at det er opp til det enkelte bispedømmeråd å fastsette hvilke kriterier det vil legge vekt på. **Kirkerådet ser ikke grunnlag** for å lage nasjonale regler som regulerer dette, ut over å fastsette minimumskravet om at vedkommende må oppfylle kravene til å bli tilsatt i en stilling som menighetsprest.

Det teologiske menighetsfakultet peker på at en kan tenke seg at nominerte kandidater må gjennom en formell prøving som den Svenska Kyrkan har gjennom sin ansvarsnämnd for biskoper. **Kirkerådet legger til grunn** at nominasjonsorganet vil kunne ivareta de vurderinger som er nødvendige, slik at det ikke blir nødvendig å regelfeste noen slik formell prøving.

Oslo bispedømmeråd uttaler at en også må nyttiggjøre seg mer av ulike ledelsesverktøy i utvelgelsen, men at det er viktig at dette skjer i kirkelig regi og ikke «settes ut» eksternt. **Kirkerådet legger til grunn** at nominasjonsorganet kan gjøre dette i sin nominasjonsprosess uten at det er nødvendig å regelfeste bestemmelser om dette.

Kirkerådet foreslår å fjerne bestemmelsen om at «eventuelt vedtak om ikke å nominere» skal føres inn i bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. Etter reglene plikter bispedømmerådet å nominere fem personer som bispedømmerådet anser som skikket til å bli valgt som biskop. Ved å fjerne denne bestemmelsen slås det fast at bispedømmerådet ikke kan fatte vedtak om ikke å nominere.

Videre **foreslår Kirkerådet** at Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å fastsette mindre endringer i reglene. Det er vanlig at Kirkemøtet gir Kirkerådet en slik fullmakt i regler gitt av Kirkemøtet. Større endringer må fortsatt fastsettes av Kirkemøtet.

For øvrig **foreslår Kirkerådet** å gjøre noen språklige endringer og presiseringer i reglene som ikke medfører materielle endringer.

Del 4: Nominasjon og utpeking av preses

4.1 Bakgrunn

Bispemøtet ledes av preses. Frem til 2011 ble preses valgt av og blant de tjenestegjørende biskopene for en periode på fire år. I innstillingen om *Styrket demokrati i Den norske kirke*, som ble avgitt 13. mai 2008, drøftet arbeidsgruppen Bakkevig II bispestillingens medvirkning i de kirkelige styringsorganene i lys av innstillingens forslag om å styrke den leke representasjonen i bispedømmerådet og Kirkemøtet. Arbeidsgruppen tok til orde for at presesfunksjonen i Bispemøtet bør styrkes, for eksempel ved opprettelsen av et tolvte bispeembete. I etterkant anbefalte både Bispemøtet og Kirkemøtet at presesfunksjonen i Bispemøtet ble organisert som et eget bispeembete, med en egen tilsynstjeneste. Reglene for nominasjon mv. ved utnevning av biskop ble endret i forskrift 17. desember 2010 for å fastsette en prosedyre for nominasjon mv. ved utnevning av preses, og 25. mars 2011 ble biskop Helga Haugland Byfuglien utnevnt i kirkelig statsråd til fast preses i Bispemøtet.

4.2 Gjeldende ordning

Etter gjeldende regler skal Kirkerådet ved ledighet i stillingen som preses i Bispemøtet underrette Bispemøtet om at det innen en frist skal nomineres inntil tre av de tjenestegjørende biskopene til den ledige stillingen. Bispemøtet skal deretter forelegge de nominerte for bispedømmerådene og stemmeberettigede tilsatte og menighetsråd i Nidaros domprosti med oppfordring om innen en frist å gi stemme til de nominerte i prioritert rekkefølge. Bispemøtet skal deretter foreta en prioritering av de nominerte og oversende dette til Kirkerådet. Det skal ikke gis begrunnelser for prioriteringene. Kirkerådet skal tilsette en av de tre kandidatene ut fra det kirkelige votum gitt i den forutgående prosess. Preses i Bispemøtet har Nidaros domprosti som tilsynsområde.

4.3 Elementer i ordningen

Bakgrunn

Da Kirkemøtet ble bedt om å uttale seg om forslaget til en styrkning av presesfunksjonen og opprettelse av et tolvte bispeembete, anbefalte Kirkemøtet at

preses «i overgangsperioden skal nomineres og utnevnes blant de sittende biskoper», jf. sak KM 08/09.

En arbeidsgruppe nedsatt av Bispemøtet og Kirkerådet som utredet spørsmålet om styrking av funksjonen som Bispemøtets preses i 2009, pekte på at det er to viktige hensyn som må ivaretas i utpeking av preses: Den som blir Bispemøtets preses må ha den nødvendige tillit i Bispemøtet. Dette hensynet tilsier at biskopene gis tung innflytelse på hvem som utpekes til preses. For det andre må ordningen for utpeking av preses sikre at preses også har den nødvendige tillit i kirken. Det siste hensynet tilsier at kirkens demokratiske organer gis tilstrekkelig innflytelse i valget/tilsettingen/utnevningssprosessen.

I kirkemøtekomiteens innstilling til Kirkemøtet så komiteen for seg en fase 2 med en utforming av funksjonen som ledende biskop relatert til en ny kirkeordning. Komiteen mente det er grunn til å vurdere nærmere hvordan nominasjon og valg av ledende biskop bør foregå i fremtiden:

«I denne sammenheng mener komiteen det bør vurderes om også andre enn sittende biskoper kan nomineres. Dette vil måtte ses i sammenheng med utformingen av rollen som ledende biskop, og i hvilken grad en skal legge til vekt på at vedkommende må eller bør ha erfaring som biskop. Det må også vurderes om det skal oppnevnes en nominasjonskomité, og hvordan denne ev. bør sammensettes, for å forespørre og foreslå kandidater. Dette vil ha sammenheng med hvordan rollen som ledende biskop vil bli utformet og hvem som skal velge ledende biskop. Komiteen mener at det bør nomineres 3 kandidater og at begge kjønn bør være representert. Det bør også vurderes hvilken rolle Kirkemøtet bør ha i forbindelse med valg av ledende biskop» (sak KM 08/09).

Da Kirkemøtet behandlet nåværende regler for nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper i 2012, presiserte komiteen at:

«Kirkemøtet gikk i 2009 også inn for at ledende biskop skulle nomineres og utnevnes blant de sittende biskoper (sak KM 08/09). Dette vedtaket gjaldt en overgangsperiode mens utnevninger fremdeles skjer i kirkelig statsråd. Komiteen mener dette må utredes og fastsettes før neste nominasjon og tilsetting av preses».

Når spørsmålet nå kommer til ny behandling, vil det være naturlig å ta stilling til spørsmålet om hvem som skal kunne nomineres som preses, hva slags nominasjonsorgan det skal være ved nominasjon av preses og hvem som bør ha stemmerett ved tilsettingen.

Nominasjonsorgan

Ved etableringen av fast preses la Bispemøtet vekt på at preses i stor grad er tillitsvalgt for biskopene. Preses er Bispemøtets møteleder, kollegieleder og talsperson. Derfor har en etter gjeldende ordning valgt å la Bispemøtet være nominasjonsorgan ved nominasjon av preses.

Arbeidsgruppen som leverte innstillingen om *Styrking av presesfunksjonen i Bispemøtet* anbefalte etableringen av en nominasjonskomité bestående av tre biskoper oppnevnt av Bispemøtet, samt de valgte lederne av Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd. I et slikt alternativ forutsettes det at en av

biskopene er komiteens leder og har dobbeltstemme ved stemmelikhet. Forslaget fikk tilslutning fra Bispemøtet.³⁸

I høringsnotatet av 16. desember 2016 pekte Kirkerådet på at dersom en går inn for en ren valgordning av preses kan det vurderes om det organet som nominerer preses, bør ha et bredere grunnlag enn Bispemøtet.

Det er få av høringsinstanser som har uttalt seg eksplisitt om nominasjon av preses. *Preses i Bispemøtet, Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Nord-Hålogaland biskop, Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd, Råde menighetsråd, Fjaler sokneråd* går inn for å videreføre dagens nominasjonsordning hvor Bispemøtet nominerer inntil tre kandidater. *Nidaros biskop, Nidaros bispedømmeråd, Sør-Hålogaland biskop, Hamar biskop og Hamar bispedømmeråd* uttaler seg ikke eksplisitt om nominasjonsorgan, men de mener at det «bør nomineres minst to og inntil tre kandidater». *KA, Bø sokneråd, Prosten i Lofoten og Prosten i Vestre Aker* er blant de som går inn for en annen nominasjonsordning hvor nominasjonsorganet består av både biskoper og av representanter for de sentralkirkelige rådsorganer. *Sør-Hålogaland bispedømmeråd* anbefaler samme nominasjonsorgan, men presiserer at det skal være «supplert med et medlem fra Nidaros domkirkes menighet». *Prosten i Vestre Aker* mener at valg av preses ikke bare er en sak for Bispemøtet, og anbefaler derfor at Kirkerådet bør kunne nominere inntil to i tillegg til dem som er nominert av Bispemøtet. *Ogna sokneråd, Varhaug sokneråd, Gand sokneråd, Hå kyrkjeleg fellesråd og Strand kyrkjeleg fellesråd* mener at også Bispemøtet bør være med ved det endelige valget og ikke bare ved nominasjon.

Kirkerådet opprettholder forslaget om at Bispemøtet videreføres som nominasjonsorgan for preses. Kirkerådet mener at det bør nomineres minst to og inntil tre kandidater, men finner det ikke hensiktsmessig å fastsette et slikt krav i reglene. Det kan oppstå situasjoner hvor Bispemøtet bare vil nominere én kandidat, slik som skjedde ved nominasjonen av biskop Helga Haugland Byfuglien som preses. Kirkerådet foreslår derfor å opprettholde bestemmelsen om at Bispemøtet nominerer inntil tre kandidater.

Valgbarhet – kvalifikasjonskrav for tilsetting eller valg av preses

Etter gjeldende regler er det de tjenestegjørende biskoper som kan nomineres som kandidater til presesstillingen. Ved etableringen av fast preses la Bispemøtet vekt på at preses i stor grad er tillitsvalgt for biskopene. I et slikt perspektiv kan det anføres at det er viktig at den som blir utpekt som leder av bispekollegiet, har erfaring fra å tjenestegjøre som biskop. De tjenestegjørende biskoper har dessuten allerede vært igjennom en omfattende utnevnings- eller tilsettingsprosedyre som er bredt, demokratisk forankret.

Et alternativ er å legge til grunn de samme valgbarhetskriteriene for preses som til andre biskopstillinger. Det betyr i så fall at det – i tillegg til tjenestegjørende biskoper – kan nomineres en person til Bispemøtets preses som ikke fra før er biskop, så lenge den som nomineres oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting av menighetsprest. Et argument for dette er at man i visse tilfeller bør ha anledning til å rekruttere preses utenfor det sittende bispekollegium. Det vil tilsvare ordningen i Svenska kyrkan, der det ikke er noe krav om at erkebiskopen velges blant de tjenestegjørende

---

³⁸ Se sak BM 35/09. Dette må nok ses i sammenheng med at Bispemøtet gikk inn for at det var Bispemøtet og Kirkerådets medlemmer som i fellesskap valgte preses på grunnlag av nominasjonen, noe som deretter skulle stadfestes ved at Kongen i kirkelig statsråd utnevnte den som var valgt.

biskoper. Det er likevel i praksis det normale at det er en av de tjenestegjørende biskoper som blir valgt. I forslagene i høringsnotatet gikk Kirkerådet inn for dette alternativet.

Av menighetsrådene er det få som i høringen har uttalt seg om preses bør være blant de tjenestegjørende biskoper. *Råde menighetsråd, Hornindal sokneråd, Røros menighetsråd, Svolve menighetsråd, Gjøvik menighetsråd og Hunn menighetsråd* mener at preses ikke trenger å hentes fra de sittende biskopene. *Frogner menighetsråd* i Sørumsdal, *Vardal menighetsråd, Nittedal menighetsråd og Botne, Hillestad og Holmestrand felles menighetsråd* mener at preses må rekrutteres fra de tjenestegjørende biskoper. *Hitterdal menighetsråd* mener at preses som hovedregel skal være hentet fra sittende biskoper. Flertallet av biskopene og bispedømmerådene som har uttalt seg til spørsmålet – *Agder og Telemark bispedømmeråd, Hamar biskop, Hamar bispedømmeråd, Sør-Hålogaland biskop, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Borg biskop, Borg bispedømmeråd, Nord-Hålogaland biskop, Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Stavanger bispedømmeråd, Oslo biskop, Oslo bispedømmeråd, Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd* – går inn for at preses ikke trenger å velges blant de tjenestegjørende biskopene. *Stavanger bispedømmeråd* viser til at det kan tenkes personer med kvalifikasjoner som gjør dem skikket til å gå inn i rollen som preses uten forutgående erfaring som biskop. Dette hører til unntakene, men i tilfelle slike personer finnes, bør ikke ordningen blokkere for at de kan bli valgt. Også *KA, Kirkelig utdanningscenter nord, Prosten i Lofoten, Prosten i Vestre Aker og Prosten i Aust-Nedenes* støtter at preses ikke trenger å være blant de sittende biskopene.

Et mindretall av biskopene og bispedømmerådene – *Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Møre biskop, Møre bispedømmeråd og Bjørgvin biskop* – mener at preses *må* eller *bør* hentes blant de sittende biskopene. *Preses* mener at «de nominerte bør hentes blant de sittende biskoper.» Hun mener at «dette bør kunne fravikes kun i særlige unntakstilfeller.» *Tunsberg biskop og Tunsberg bispedømmeråd* mener «preses normalt skal nomineres blant de tjenestegjørende biskopene».

På bakgrunn av høringen, **oppretholder Kirkerådet** forslaget om at også andre enn de tjenestegjørende biskopene skal kunne utpekes som preses. Selv om Kirkerådet forventer at preses normalt blir nominert blant de tjenestegjørende biskopene, mener Kirkerådet det blir kunstig å fastsette en slik hovedregel med en unntaksbestemmelse som kan fravikes i særlige unntakstilfeller. Kirkerådet mener det kan tenkes personer med kvalifikasjoner som gjør dem skikket til å gå inn i rollen som preses uten forutgående erfaring som biskop, og da mener Kirkerådet at ordningen ikke bør blokkere for at disse blir nominert. Kirkerådet understreker samtidig at så lenge det er Bispemøtet som er nominasjonsorgan, vil nominasjonen uansett sikre at vedkommende har den nødvendige tilliten fra de andre biskopene.

Stemme- og uttalerett ved utpeking av preses

I dag avgir menighetsrådene, prester og andre vigslede medarbeiderne i ordnet kirkelig stilling i preses sitt tilsynsomsråde, Nidaros domprosti, stemme i valget. I tillegg skal alle landets bispedømmeråd uttale seg om hvem de ønsker skal bli tilsatt som preses. Landets proster og professorer i teologiske fag deltar ikke i avstemningen.

Kirkerådet pekte i høringsnotatet av 16. desember 2016 på at dersom en går inn for en ordning med et rent valg av biskoper, bør det vurderes om det også bør få konsekvenser for hvem som har stemmerett ved valget av preses.

Det er få av høringsinstansene som uttaler seg eksplisitt om stemme- og uttalerett ved utpeking av preses. *Preses i Bispemøtet, Tunsberg biskop, Tunsberg bispedømmeråd, Nord-Hålogaland biskop, Nord-Hålogaland bispedømmeråd og Møre bispedømmeråd* støtter Kirkerådets forslag i høringsnotatet. *Presteforeningen* mener det kan vurderes å gi anledning til supplerende nominasjon ved valg av preses, men da kreves et antall forslagsstillere fordelt på minst tre bispedømmer. Videre foreslår *Presteforeningen* at stemmene vektet slik at vigslede medlemmer av Kirkemøtet har 40 prosent, leke medlemmer av Kirkemøtet 40 prosent, vigslede tilsatte i Nidaros domprosti har 10 prosent og menighetsrådsmedlemmer i Nidaros domprosti har 10 prosent. *Det teologiske menighetsfakultet* støtter forslaget i høringsnotatet og trekker særlig frem at alle bispedømmerådene er stemmeberettigede, noe som sikrer preses et votum som har bakgrunn i eksisterende organer som er avhengige av og konkret relatert til hans / hennes lederskap. *VID vitenskapelige høyskole* uttaler at dersom en går inn for en valgordning, bør preses også velges, med begrunnelse at et «høyere» embete ikke skal ha en enklere valg/tilsettingsprosess. *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* presiserer at også Samisk kirkeråd må ha stemmerett ved valg av preses. *Heimdal menighetsråd* mener bispekollegiet selv bør velge sin preses og visepreses i henhold til regler vedtatt av Kirkerådet.

Ogna sokneråd, Varhaug sokneråd, Gand sokneråd, Hå kyrkjeleg fellesråd og Strand kyrkjeleg fellesråd mener alle at det er preses sin nasjonale rolle som er den viktige, hvilket tilsier at sokneråd og ansatte i Nidaros domprosti ikke skal ha stemmerett.

Enkelte av høringsinstansene har benyttet anledningen til også å komme med andre tilbakemeldinger til presesrollen og gjeldende ordning for presesfunksjonen. Oslo bispedømmeråd mener ordningen for preses med geografisk tilsynsområde i Nidaros og administrasjon og kontor både i Trondheim og Oslo bør evalueres, mens *Prosten i Vestre Aker* og *biskop emeritus Andreas Aarflot* mener ordningen med at preses skal være i Nidaros domprosti bør avvikles. *Preses* uttaler at dersom spørsmålet om tilsynsområde for preses reises på nytt, må det vurderes hvilken konsekvens dette får for stemmerett ved tilsetting av preses.

Kirkerådet har merket seg at noen av høringsinstansene har tatt opp spørsmålet om preses sitt tilsynsområde i Nidaros domprosti. **Kirkerådet mener** dette er et spørsmål som bør vurderes nærmere i tilknytning til denne saken. Etersom en eventuell endring av tilsynsområdet for den tolvte biskopen medfører en større endring sammenlignet med forslaget som var ute på høring, vil Kirkerådet sende spørsmålet på en egen, begrenset høring til berørte instanser. En eventuell endring av tilsynsområdet for preses vil også medføre behov for å endre tjenesteordning for biskoper § 17b. Kirkerådet forutsetter uansett at preses fortsatt skal ha sete i Nidarosdomen.

Videre **foreslår Kirkerådet** at dagens ordning for utpeking av preses videreføres. Det innebærer at preses nomineres av Bispemøtet, den eller de nominerte kandidatene sendes til en rådgivende avstemning hvor bispedømmerådene og

menighetsrådene som kollegium og de kirkelige tilsatte i Nidaros domprosti³⁹ avgir stemme, hvorpå Bispemøtet foretar en prioritering som oversendes Kirkerådet. Kirkerådet tilsetter preses med alminnelig flertall. Bakgrunnen for dette forslaget er at nominerte kandidater vil normalt allerede ha vært valgt til biskop gjennom en omfattende prosedyre, med unntak av de særlige tilfeller hvor Bispemøtet nominerer en som ikke har bakgrunn fra bispetjeneste. Kirkerådet mener at samvirkeprinsippet mellom den vigslede tjeneste og valgte representanter for kirkemedlemmene («embete-og-råd»-prinsippet) tilsier at tilsettingen av preses ikke kan overlates til Bispemøtet alene. Samtidig vil det være viktig å legge stor vekt på biskopenes eget votum, ettersom preses er biskopenes leder og den fremste blant likemenn- og kvinner (primus inter pares). Kirkerådet bør legge sterk vekt på Bispemøtets anbefaling.

Tittelen til den tolvte biskop

Kirkerådet viste i høringsnotatet av 16. desember 2016 til at Kirkemøtet 2009 valgte å omtale den tolvte biskopen som ledende biskop i sin høringsuttalelse til departementet. Senere har Kirkemøtet ved flere anledninger valgt å benytte benevnelsen preses i regelverk gitt av Kirkemøtet, jf. blant annet i sak KM 04/16.⁴⁰ Dersom det er ønskelig å endre den formelle tittelen til den tolvte bispestillingen vil det kunne være aktuelt å gjøre det i rammen av denne saken.

Det var ikke mange høringsinstanser som uttalte seg til spørsmålet om tittelen. Av menighetsrådene er det kun *Tranby og Lierskogen menighetsråd* og *Råde menighetsråd* som uttaler seg i eksplisitt i spørsmålet om tittelen til den tolvte biskopen. Begge ønsker benevnelsen ledende biskop. *Tranby og Lierskogen menighetsråd* peker på at preses «for de aller, aller fleste et helt ukjent ord og kommuniserer dårlig. Vi foreslår at en endrer benevningen fra preses til ledende biskop». *KA* uttaler seg ikke eksplisitt om benevnelsen til den tolvte biskop, men bruker selv gjennomgående betegnelsen *ledende biskop* i sin høringsuttalelse. *Preses i Bispemøtet* uttaler selv følgende om benevnelsen:

Benevnelsen «ledende biskop» synes å være en omstendelig tittel som i liten grad er benyttet utenfor kirkelige organer. Benevnelsen «preses» er langt bedre innarbeidet, er brukt av mediene og offentligheten for øvrig, og dekker også funksjonens innhold.

Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Nord-Hålogaland biskop, Stavanger bispedømmeråd, Hamar biskop og Sør-Hålogaland biskop mener at tittelen for den tolvte biskopen fortsatt bør være preses. Det samme gjør *VID vitenskapelige høyskole*.

Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd mener at tittelen bør være preses eller erkebiskop. De viser til at *preses* er godt innarbeidet, kjent i media og offentligheten for øvrig, og en dekkende benevnelse for rollen. Samtidig peker de på at tiden vil vise at benevnelsen erkebiskop både vil være en tjenlig og ønskelig benevnelse. Dette vil ikke minst aktualisere seg frem mot 1000-årsjubileet i 2030.

³⁹ Dersom tilsynsområdet for preses endres på bakgrunn av den varslede høringen, vil det også få betydning for stemmeretten ved tilsetting av preses.

⁴⁰ Preses har også en visepreses. En utfordring med innføringen av benevnelsen ledende biskop i stedet for preses, er spørsmålet om hva visepreses skal benevnes som. «Nestledende biskop» eller «stedfortredende ledende biskop» passer ikke veldig godt.

Borg biskop mener at preses/ledende biskop bør tituleres erkebiskop, slik tilfellet er i våre lutherske nabokirker i Sverige og Finland. Han mener preses kommuniserer dårlig økumenisk, og det er svært få kirker som bruker denne tittelen, og at heller ikke ledende biskop er en tradisjonsrik kirkelig tittel. Også *Prosten i Øvre Telemark* og *Prosten i Åsane* ønsker å benytte tittelen erkebiskop. Et flertall på seks medlemmer i *Borg bispedømmeråd* støtter at tittelen ledende biskop/preses videreføres og viser til at tittelen erkebiskop har siden reformasjonen ble innført ikke hatt noen tradisjon i Den norske kirke, at det i en folkekirke også vil kunne oppleves som problematisk at man innfører en tittel med tradisjonelt hierarkiske konnotasjoner, samt at nåværende titulering kommuniserer godt hva som er ledende biskop/preses' myndighet og ansvar.

På bakgrunn av høringen **foreslår Kirkerådet** å videreføre benevnelsen for den tolvte biskopen som *preses i Bispemøtet*.

Del 5: Konsekvenser av ordningene

5.1 Konsekvenser for kjønn og likestilling

I henhold til Kirkerådets *Strategiplan for likestilling mellom kjønn i Den norske kirke 2015–2023* skal konsekvenser for kjønn og likestilling vurderes i Kirkerådets utredninger og høringer. I dag er det et klart flertall av menn i bispekollegiet, med åtte av tolv biskoper.

Kirkerådet i samarbeid med Bispemøtet sendte våren 2015 en spørreundersøkelse til bispekandidater om erfaringer med å bli spurt om å være bispekandidat. Spørreundersøkelsen ble fulgt opp av en konsultasjon.⁴¹ Bakgrunnen for tiltaket var blant annet problemet med å nominere kvinnelige bispekandidater. Det har forekommet nominasjoner med bare én og i et tilfelle ingen kvinner.

Spørreundersøkelsen viste at kvinner svarer ja litt færre ganger enn menn og nei litt flere ganger. Det tydeligste skillet mellom kvinner og menn er at kvinner er mer opptatt av hvorvidt de vil makte bispestillingen, om de har de rette personlige egenskapene og de kvalifikasjonene som skal til. Den helhetlige oppsummeringen av undersøkelsen viser også at ganske mange alt i alt er ganske godt fornøyd med nominasjonsprosessen. I undersøkelsen kom det frem at de som var blitt nominert vurderte prosessen som lærerik og innsiktsgivende. Både kvinner og menn er likevel opptatt av at prosessen oppleves unødig lang, krevende og slitsom. Flere reagerer negativt på sterk medieeksponering. Både kvinner og menn er også opptatt av hensynet til familien.

Uavhengig av hva slags ordning en går inn for ved utpeking av biskoper, bør det vurderes om det kan treffes noen tiltak for å komme i møte de problemstillingene som går frem av undersøkelsen. Det kan vurderes om det bør etableres en løpende lederopplæring for proster og domproster, hvor også medietrening inngår.⁴² Dette

⁴¹ Kirkerådet har i brev 29. februar 2016 til Kulturdepartementet og Kirkens landsfond oppsummert resultatene av undersøkelsen.

⁴² Et eksempel fra en annen kirke på et slikt program er Den engelske kirke sitt prosjekt «Nurturing and Discerning Senior Leaders», som blant annet har som hensikt å sikre «a broad and appropriately equipped pool of candidates with the potential for wider leadership roles in the Church's ministry for the Kingdom of God in the nearer term and for the next generation» (rapport til Generalsynoden i July 2016, nr. GS 2026).

kan begrunnes med et ønske om å videreutvikle dette ledernivået, da det vil være naturlig å rekruttere bispe kandidater blant proster og domproster.

Etter gjeldende ordning *skal* bispedømmerådet nominere minst én av hvert kjønn.⁴³ Erfaringene viser at det ofte nomineres mange menn og færre kvinner. Det kan vurderes om kravet til gyldig nominasjonsvedtak skal forutsette at det nomineres minst to av hvert kjønn for å ivareta en kjønnsbalanse. **Kirkerådet anbefaler** at det skal fastsettes et slikt krav.

Dersom det etableres et særskilt tilsettingsorgan for biskoper, bør det regelfestes at valget til dette organet ivaretar hensynet til en kjønnsbalanse.

5.2 Økonomiske og administrative konsekvenser

En videreføring av dagens ordning med rådgivende avstemning og tilsetting i Kirkerådet vil i utgangspunktet ikke medføre økte økonomiske eller administrative konsekvenser.

En ordning med et særskilt tilsettingsorgan for biskoper vil medføre økte møteutgifter til det nye organet.

En ordning med rent bispevalg vil medføre noe større utgifter i forbindelse med opptelling, under den forutsetning at antallet stemmeberettigede øker som en følge av ordningen. Til gjengjeld vil bortfallet av biskopenes og bispedømmerådets uttalelser, samt Kirkerådets tilsettingsmøte, medføre reduksjoner. I tillegg vil kostnadene ved Kirkerådets intervju av kandidatene falle bort. Dersom det fastsettes regler med krav om 50 prosents oppslutning, vil det kunne bli behov for en ekstra valgomgang.

En eventuell økning av antallet stemmeberettigede vil medføre noe ekstra arbeid med opptellingen av valget.

Preses sin inntreden i biskopens sted i bispedømmerådets nominasjonsprosess vil medføre noe økte reiseutgifter som følge av at preses må delta på flere møter i de aktuelle bispedømmerådene.

Dersom en går inn for en åremålsordning for preses vil en eventuell retrettordning medføre økte økonomiske konsekvenser som følge av preses' rett til en annen stilling.

---

⁴³ For ordens skyld presiseres det her at man med kjønn legger til grunn det juridiske kjønn, jf. lov 17. juni 2016 nr. 46 om endring av juridisk kjønn § 6.

Forslag til regler for nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper

§ 1. *Underretning om ledig bispestilling*

Kirkerådet skal ved ledighet i en bispestilling i Den norske kirke underrette vedkommende bispedømmeråd om at det skal nominere kandidater til ny biskop innen en frist fastsatt av Kirkerådet. Kirkerådet skal sørge for at parallelle valgprosesser av biskoper i ulike bispedømmer unngås.

§ 2. *Bispedømmerådets nominasjon*

Bispedømmerådet skal innen den fastsatte fristen nominere fem personer som bispedømmerådet anser som skikket til å bli valgt som ny biskop.

Bispedømmerådet skal før det gjør vedtak om nominasjon avholde et forberedende møte og på det grunnlag gi kandidater som vurderes nominert anledning til å uttale seg om de ønsker å motta nominasjon. Det er et vilkår at kandidatene oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest.

De enkelte medlemmer av bispedømmerådet skal, etter at rådslagning har funnet sted, avgi stemme på tre kandidater. De tre til fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Dersom det er under fem kandidater som er nominert i første avstemning, kan det voteres over kandidater ved alminnelig flertall, plass for plass, inntil det totalt er nominert fem kandidater. Gyldig vedtak om nominasjon skal omfatte minst to av begge kjønn.

Dersom avstemningen ikke har ledet frem til gyldig vedtak, skal det foretas ny rådslagning og ny avstemning.

Biskopen er utelukket fra å delta i bispedømmerådets forberedende møte, rådslagning og stemmegivning. Preses trer inn i biskopens sted. Vedtak kan ikke gjøres uten at preses og samtlige av rådets øvrige medlemmer, eventuelt varamedlemmer, er til stede i møtet. Møtet holdes for lukkede dører. Rådslagningen er hemmelig. Nominasjonen innføres i bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. Nominasjonsvedtaket skal begrunnes. De personer som blir nominert, nevnes i alfabetisk orden. Samtlige tilstedeværende medlemmer skal underskrive protokollen.

Bispedømmerådet skal straks etter nominasjonen sende en utskrift av protokollen til Kirkerådet sammen med sentrale biografiske opplysninger om hver av de nominerte kandidatene.

§ 3. *Supplerende nominasjon*

Kirkerådet skal gi en frist for å stille supplerende kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Det er et vilkår at kandidatene oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest. Minst 100 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater. Områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti.

Supplerende kandidater må være forespurt, villige til å bli nominert samt fylle ut en oversikt om sentrale biografiske opplysninger.

Kirkerådet skal kontrollere at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.

§ 4. *Stemmerett*

Følgende grupper er stemmeberettigede:

- a) Menighetsrådsmedlemmer i vedkommende bispedømme.
Menighetsrådsmedlemmene i døvemenighetene har stemmerett ved valg av biskop i Oslo bispedømme.

- b) Prester i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme. Prester i døvepresttjenesten har stemmerett ved valg av biskop i Oslo bispedømme. Prester i Den norske kirke i feltprestkorpset har stemmerett ved valg av biskop i det bispedømmet de tjenestegjør.
- c) Vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme.
- d) Valgte ungdomsrådsmedlemmer i vedkommende bispedømme.
- e) Kirkemøtets medlemmer, herunder biskopene.
- f) Representantene fra de teologiske utdanningsinstitusjoner med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet og lederne av de praktisk-teologiske utdanningene på Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, Det teologiske menighetsfakultet og VID vitenskapelige høyskole.
- g) Representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet.
- h) Prostene i de øvrige bispedømmer.
- i) Samisk kirkeråds medlemmer har stemmerett ved bispevalg i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar, Møre og Oslo bispedømmer.

I tvilstilfeller treffes avgjørelse om stemmerett av Kirkerådet.

§ 5. Valg av biskop

Kirkerådet skal sende underretning om de som er nominert etter §§ 2 og 3 til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til den kandidat de anser som mest skikket til å bli valgt som biskop. Gyldig stemme skal inneholde kun ett navn. Det er også adgang til å stemme blankt.

Underretningen skal inneholde de nominertes navn i alfabetisk rekkefølge og sentrale biografiske opplysninger om hver av kandidatene. Kirkerådet skal opplyse om at nominasjonen er bindende for de stemmeberettigede.

Kirkerådet skal før avstemningsperioden begynner avholde en offentlig høring av alle nominerte kandidater. Høringen skal legge vekt på sentrale områder i biskopens tjeneste. Kirkerådet skal tilrettelegge høringen for direkte videooverføring og gjøre den offentlig tilgjengelig i avstemningsperioden.

Stemmegivningen for stemmeberettigede i kategoriene § 4 a) og d) finner sted i rådsmøte. Rådsmøtet hvor stemmegivningen finner sted, avholdes innen et tidsrom fastsatt av Kirkerådet. Rådslagningen i rådsmøtet skal være hemmelig.

§ 6. Valgoppgjør og eventuell 2. valgomgang

Kirkerådet skal foreta opptelling og valgoppgjør. Stemmer fra menighetsrådsmedlemmene og ungdomsrådsmedlemmene skal i valgoppgjøret telle 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme skal telle 1/3, leke nasjonale stemmer skal telle 1/6 og geistlige nasjonale stemmer skal telle 1/6. Stemmene fra representantene fra de teologiske fakulteter regnes i denne sammenheng som geistlige nasjonale stemmer.

En kandidat som etter vektingen oppnår samlet stemmeandel over 50 prosent, vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel etter vekting videre til 2. valgomgang. Kirkerådet skal da sende underretning om de to kandidater som har størst stemmeandel til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til den kandidat de anser som mest skikket til å bli valgt som biskop. Kirkerådet skal deretter foreta opptelling og valgoppgjør etter vekting i henhold til første ledd og erklære vinneren av valget.

§ 7. Nominasjon og tilsetting av preses i Bispemøtet

Kirkerådet skal ved ledighet i stillingen som preses i Bispemøtet underrette Bispemøtet om at det innen en frist skal nominere inntil tre personer som Bispemøtet anser som skikket til å bli ny preses i Bispemøtet.

Bispemøtet skal forelegge de nominerte for bispedømmerådene og stemmeberettigede tilsatte og menighetsråd i Nidaros domprosti med oppfordring om innen en frist å gi stemme til de nominerte i prioritert rekkefølge. Bispemøtet skal deretter foreta en prioritering av de nominerte og oversende dette til Kirkerådet innen en frist fastsatt av Kirkerådet. Det skal ikke gis begrunnelser for prioriteringene.

Kirkerådet skal tilsette en av de tre kandidatene som får flest stemmer. Ved tilsetting kreves alminnelig flertall.

§ 8. *Stadfestelse av valget*

Kirkerådet skal stadfeste valget av biskop og inngå arbeidsavtale med vedkommende.

§ 9. *Ikrafttredelse og utfyllende bestemmelser*

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer. Fra samme tid oppheves regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper.

Kirkerådet kan gi nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i dette regelverket.

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i reglene.